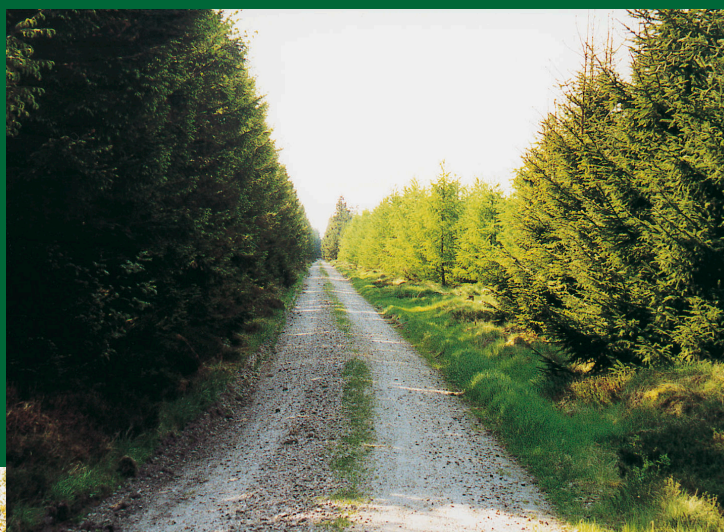

En betydelig folkelig indsats var drivkraften, da de jyske heder blev opdyrket til agerland og tilplantet med skov i 1800-tallet og den første halvdel af forrige århundrede.

Aktieselskabet Sønder Omme Plantage blev stiftet i 1901 og fremstår i dag som et spændende eksempel på udviklingen.

Denne 100-års jubilæumsbog beretter om Plantagens spændende historie. Bogen fortæller om personerne, produktionen og økonomien i Sønder Omme Plantage, og der gives et bud på Plantagens fremtidsperspektiver.

Altsammen afspejler den generelle udvikling i de jyske hede-egne, både i fortid og nutid. Bogen udgør dermed et lille stykke konkret Danmarkshistorie - og visioner for en spændende fremtid.

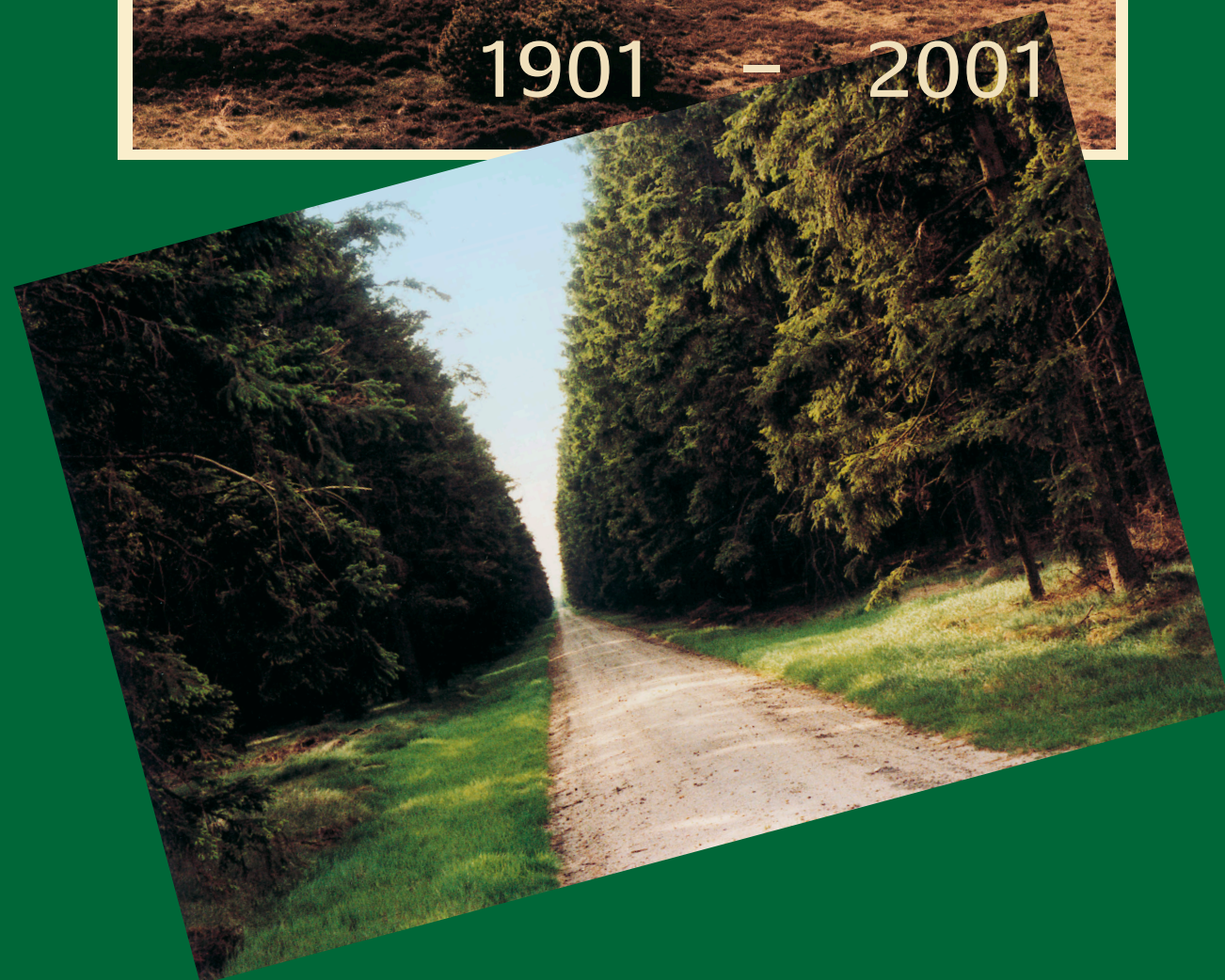
ISBN 87-988205-0-8

Aktieselskabet

Sønder Omme Plantage

1901 – 2001

**Aktieselskabet
Sønder Omme Plantage
1901-2001**

**Aktieselskabet
Sønder Omme Plantage
1901 - 2001**

Udgivet af:
Aktieselskabet Sønder Omme Plantage
2001

AKTIESELSKABET SØNDER OMME PLANTAGE 1901 - 2001
Udgivet af Aktieselskabet Sønder Omme Plantage år 2001.
Oplag 500 stk., som ikke kommer i handelen.

Redaktion:
Finn A. Jensen
Jens-Erik Jensen
Jes Chr. Langager
Henning Hvid Kristiansen

Tegninger:
Ernst Madsen, Hejnsvig, side 8, 30, 50, 65 og 80
Fritz Andersen, Vemb, side 84 og 86
Vignetter:
Edvard Lysgaard, Borris

Grafisk tilrettelæggelse: Peer Holm, Hedeselskabet
Bogen er sat med Baskerville
Trykt hos GP Tryk, Grenå

ISBN 87-988205-0-8

Bogens forside: Dengang hede og nu skov. Fotos fra Plantagen.
Forreste udfoldningskort: J. Holts tilplantningskort fra 1904.
Bagerste udfoldningskort: Temakort 1999/2000 udarbejdet af Hedeselskabets Arealplanlægning.
Bogens bagside: Løvtræ vil i fremtiden sætte stigende præg på Plantagen langs vejene. Fotos fra Plantagen.

Forord

Blandt de mange jyske plantager, der blev anlagt i 1800-tallet og ind i det tyvende århundrede, er Sønder Omme Plantage én af de yngre, stiftet den 23. januar 1901 og tilplantet fra 1902 og 60 år frem. Alligevel mener den siddende plantagebestyrelse, at 100-års dagen bør markeres. Derfor denne jubilæumsbog.

I 1951 ved A/S Sønder Omme Plantages 50-års jubilæum udkom ”Aktieselskabet Sdr. Omme Plantage 1901-1951” skrevet af det mange-årige plantagebestyrelsesmedlem og museumsinspektør i Vejle, Rasmus Mortensen. Man kunne derfor have ladet denne jubilæumsbog fortsætte fra 1951, men har i stedet valgt at lade den dække alle 100 år. Mange oplysninger om Plantagens første tid er dog hentet i Rasmus Mortensens skrift.

Ved valget af forfattere enedes man om selv at ville skrive om Plantagens første 100 år. Et par gode venner af Plantagen og nogle af bestyrelses-medlemmerne har derfor grebet pennen og forsøgt sig som skribenter, hvilket blandt andet har medført, at nogle begivenheder og personer går igen hos enkelte forfattere.

Fra Hedeselskabet har vi fået hjælp af afdelingen for Information og Marketing med hensyn til den tekniske udførelse af bogen, ligesom vi har modtaget økonomisk støtte fra aktionærer med flere, hvorfor vi takker hjerteligst. Nævnes bør også det store arbejde, vores redaktør, medlem af bestyrelsen og skovrider i Hedeselskabet Finn A. Jensen, har udført.

Jeg ønsker Dem god læsning.

Jes Chr. Langager
Bestyrelsesformand

Indholdsfortegnelse

Forord	5
Indholdsfortegnelse.	7
De jyske heders opdyrkning <i>Finn A. Jensen</i>	9
Stiftelse og opkøb <i>Jes Chr. Langager</i>	14
De første anlæg <i>Jes Chr. Langager</i>	28
Personerne bag <i>Jes Chr. Langager</i>	31
Hedeselskabets medvirken gennem tiderne <i>Gregers Bundesen</i>	41
Plantagejagten og Jagtforeningen <i>Jes Chr. Langager</i> og <i>Benni Hansen</i>	51
Mit hjem i Sønder Omme Plantage i 40 år <i>Sonja Hvid Kristiansen</i>	59
Planteskolen <i>Henning Hvid Kristiansen</i>	66
Først i Danmark med energiflis <i>Henning Hvid Kristiansen</i>	71
Stormfaldet vinteren 1999 / 2000 <i>Finn A. Jensen</i>	75
Plantagens økonomi <i>Jes Chr. Langager</i>	81
Tanker om Plantagen de næste 25 år <i>Finn A. Jensen</i>	83
Kildeangivelser	90
Forfatteroplysninger	91
Bidragydere.	92
Bilag.	93

De jyske heders opdyrkning

v/ Finn A. Jensen

I perioden 1800 til 1950 skete der en voldsom omvæltning af landskabet i Vest- og Nordjylland som en direkte følge af hedernes opdyrkning. Ændringen gennem de 150 år er tydeligt illustreret på temakortene over hedernes udbredelse i Jylland først og sidst i perioden, sådan som de er gengivet på de næste sider.

De mest massive hedearealer fandtes i Ringkøbing og Ribe amter, og eksempelvis skriver Carl Dalgas (en farbroder til Enrico Mylius Dalgas, jf. nedenfor) i 1826, at i Vejle amts vesteregn lå 9/10 af jorden endnu i hede, en egn om hvilken han ikke øjnede anden redning end "forlov til at fremstille brændevin".

Men i 1950 aftegnes heden på nævnte temakort som mange små pletter, der kun få steder smelter sammen til samlede arealer. En af disse strækninger er Kongenshus Mindepark for hedens opdyrkere. Ved indvielsesfestligheden i 1953 blev digteren Jeppe Aakjær bragt i erindring, idet han havde kaldt til heftig modstand mod hedens opdyrkning, sådan som han lod det komme til udtryk i linierne: "Lad ikke haant om Hedens golde Gave. Det Land er fattigt, som er en idel Have."

Hedernes opdyrkning til plantager og landbrug er ganske domineret af Hedeselskabet, der stiftedes i 1866, og hvor Enrico Mylius Dalgas for eftertiden er det navn, man berettiget knytter til hedeopdyrkningen.

Der havde imidlertid været foretaget forsøg på opdyrkning forinden, idet kongemagten midt i 1700-tallet med tysk arbejdskraft søgte at opdyrke heden i kolonier placeret ved Viborg og Randbøl. Koloniseringen mislykkedes pga. administrationsproblemer og dyrkningsvilkår. Kolonisterne stammede fra Hessen-området og fik betegnelsen "kartoffeltyskere", fordi de praktiserede dyrkning af kartofflen, som var indført til Fredericia i 1720'erne af de franske reformerte - huguenotterne.

Tilplantningen var også begyndt, idet statens forstvæsen havde påbegyndt større plantager, f.eks. Stendalgård 1788, Kompedal 1802, Frederikshåb 1803 og Gjøddinggård 1809, i alt 3.500 ha inden 1866. Landboforeningerne havde også vist plantningsinteresse, ikke mindst Vejle Amts Landboforening, der med statstilskud i 1854 oprettede en planteskole i Jelling med filial i Sønder Omme.

Det er vigtigt for forståelsen af hedeopdyrkningen, at der op gennem tiderne ikke herskede enighed om nytten af opdyrkningen og heller ikke, om målet skulle være plantage eller landbrug. Allerede tidligt meldte der

sig interesser af naturfredningslignende karakter, altså en tredje konkurrerende anvendelse af hederne. Diskussionerne i faglige kredse såvel som i politiske har bølget frem og tilbage. Også i nutiden er der i offentligheden debat om anvendelse af de tidligere hedejorder, og diskussionerne står typisk om skovrejsning på agerjordens bekostning og indbringelse af mere løvtræ i nåletræplantagerne.

Det var afgørende straks efter Hedeselskabets stiftelse at demonstrere

Ændringerne i hedernes udbredelse fra år 1800 til år 1950.

overbevisende driftsresultater både over for bønderne, godsejerne og de bevilgende myndigheder. Dette lykkedes ved de dengang stort anlagte engvandings- og overrislingssystemer i de vestjyske ådale. Samtidig gik Enrico Mylius Dalgas med kolossalt personligt engagement i kast med tilplantninger rundt i Jylland ved rådgivning, forsøg, formidling af hedearealer til købere etc.

Allerede efter 10 års forløb var der blevet anlagt 27 plantager med i

alt 5.300 ha, og de næste 15 år anlagdes yderligere 544 plantager med i alt 19.700 ha. Altså 25.000 ha efter 25 år. Plantageanlæg var en primær opgave for selskabet.

Tilplantningernes omfang illustreres med en opgørelse over anlagte fredskovsplantager frem til år 1950:

Hedeselskabet	106.700 ha	
Statsskovvæsenet	31.800 ha	
Klitvæsenet	<u>41.000 ha</u>	i alt ca. 180.000 ha.

Skovprocenten i Jylland er derved øget fra 2,7 i 1860 til 10,0 i 1950.

Det var et nationalt fællesværk at frugtbar gøre heden, og det afspejler sig tydeligt i ejerforholdene i hele anlægsperioden frem til 1. Verdenskrig. Ved dannelsen af aktieselskaber tegnede godsejere og succesrige forretningsfolk sig ofte for store andele sammen med lokale sogneinteresser og egnens beboere. Som eksempler ikke fjernt fra Sønder Omme Plantage kan nævnes:

Hovborg Plantage, anlagt 1866. Hårkjær Plantage, 1877. Ansager Plantage, 1877. Gl. Skovsende Plantage, 1877.

Men rigtig mange plantager finansieredes af enkeltpersoner, som således nyttiggjorde deres formue, skabt ved industri og handel (grossererplantager) eller ved godsdrift. Nogle ganske få skal her nævnes som eksempler.

Paabøl Plantage, anlagt 1874 af bl.a. brygger I. C. Jacobsen. Klelund Plantage, 1868 af godsejer Fr. Moltke-Bregentved. Baldersbæk Plantage,

1891 af grosserer Holger Petersen. Fromsseier Plantage, 1892 af etatsråd Moresco. Utoft Plantage, 1893 af grosserer Børgesen.

Opdyrkning af hederne til landbrug gennemførte Hedeselskabet i nært samarbejde med andre selskaber og organisationer, omfattende bl.a. Landhusholdningsselskabet og Landboorganisationerne. Et særligt snævert samarbejde fandt sted med Hedebruget, der stiftedes i 1906. Hedebrugets opgave var at tilvejebringe tilskud til opdyrkning af heden og at formidle forsøgsresultater. De to selskaber havde personsammenfald på væsentlige poster.

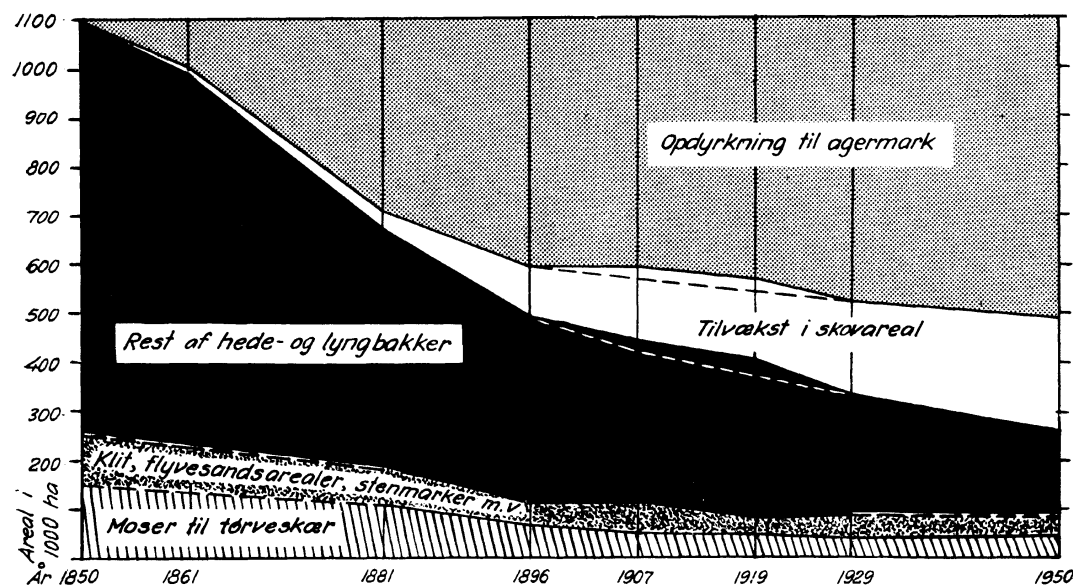
Aktieselskabet Jysk Landvinding oprettedes i 1937 (36) i tilslutning til Hedeselskabets og Hedebrugets virksomhed med det hovedformål at virke for hedens nybyggere særligt i form af rationel indsats på det administrative område og ved udførelse af mange større entreprenøropgaver.

Det var åbenbart, at der var behov for anlæg af læbælter imod især vinderosion af de nye hedejordsagre. Allerede i løbet 1880'erne oprettedes de første plantningsforeninger. I perioden 1902-77 var foreningerne samlet under De samvirkende Plantningsforeninger, der på virksomhedens højdepunkt omfattede 40 foreninger. Som umiddelbar følge af den voldsomme arbejdsløshed i 1930'erne oprettedes Hedeselskabets Plantage- og Læplantningsarbejder, kaldet Det flyvende Korps. Korpset ophørte i 1963, og det havde indtil da anlagt 20.000 ha småplantninger og 43.000 km læhegn.

Hedeselskabets uomtvistelige succes med opdyrkningen har flere årsager, som det hér er muligt blot at markere stikordsvist:

Landet var efter tabet af Sønderjylland i 1864 modent til indre vækst. Hedeselskabets tre stiftere, Enrico Mylius Dalgas, Georg Morville og Ferdinand Mourier-Petersen, var opfyldt af samme idé, som de sammen arbejdede for i 25 år uden tanke på egen vinding. Enrico Mylius Dalgas havde evne for at vinde såvel lokale bønder som formuende godsejere og industrifolk for sagen. Han besad udprægede evner som agitator og entreprenør, og projekternes finansiering bestod af egenbetaling suppleret med tilskud fra forskellig side.

Den bærende idé bag alle anstrengelserne rummes i en kendt udtalelse af Enrico Mylius Dalgas i 1866 på en Landmandsforsamling i Århus: ".....Det er ikke alene for de døde jorders skyld, vi er optrådt, men for de levende mennesker, der også har noget at fordre....."

Hedens opdyrkning og beplantning gennem 100 år fra 1850 til 1950.

var der indtegnet 559 aktier à 100 kr., altså 55.900 kr. Den endelige aktiekapital blev som bekendt 61.700 kr.

Forløbet af stiftelsen af Aktieselskabet Sønder Omme Plantage kan belyses af følgende gamle sagsakter som alle er gengivet i dette afsnit: 3 breve, 1 mødeindkaldelse, 2 dokumenter vedr. stiftelse og aktieindbetaling samt oversigtsskema over købte arealer.
For læsbarhedens skyld er brevet af 12/6 1900 nedenfor gengivet i bogstavtro form med maskinskrevet tekst:

Mr. Assistent J. Holt

Grindsted Plantage

Tirsdag d. 19. Juni vil Mr. Stiftsamtmænd Bardenfleth i Forbindelse med Mr. Hoffseggermester Bech og Mr. Amtsrådsmedlem J. Olsen komme her til S. Omme for som Udvalg fra Vejle Amtsråd at besøge den Sandflugt, der er begyndt i det ifjor afbrændte Hedeareal i Sognets sydlige Del og at overveje, hvad der ved bør gøres.

Undertegnede har da ment det passende at arrangere en Sammenkomst med Fællesspisning dels for at byde Stiftsamtmændene velkommen ved hans første Besøg her i Sognet og vise Sognets og Landbefolkningens Erkendtlighed og saa over for de to andre Amtsrådsmedlemmer, særlig Mr. Hoffseggermester Bech, og dels for muligt at give Udtryk for Egnens Ønske om, at det nævnte Hedeareal maa optages til Statsplantage - en Sag, for hvis Gennemførelse Udvalgte efter vor Overbevisning ingensinde har været lysere end nu. Vi tillader os da herved at opfordre Dem til at deltage i det omtalte Fællesmaal, der vil blive afholdt i S. Omme Gæstgivergaard den nævnte Dag Kl. 3 el. 4. Prisen pr. Kuvert (Vin iberegnet) vil blive mellem 3 og 4 Kr., uden Vin 2 Kr. Ønsker De at deltage, bedes de meddele dette senest Lørdag til Undertegnede Balle. De bedes lade denne Indbydelse gaa videre til enhver, som De antager har Interesse for Sagen og Lygt til at være med.

S. Omme d. 12. Juni 1900

H. Balle

J. Kr. Madsen

C. Udbye

Landbeforeningsformand

Sogneraadsformand

Ledsger

For læsbarhedens skyld er brevet af 5/7 1900 nedenfor gengivet i bogstavtro form med maskinskrevet tekst:

Mr. Assistent J. Holt
Grindsted Plantage

Tirsdag den 19 Juni vil Mr. Stiftsamtmænd Bardenfleth i Forbindelse med Mr. Hoffseggermester Bech og Mr. Amtsrådsmedlem J. Olsen komme her til S. Omme for som Udvalg fra Vejle Amtsråd at besøge den Sandflugt, der er begyndt i det ifjor afbrændte Hedeareal i Sognets sydlige Del og at overveje, hvad der ved bør gøres.

Undertegnede har da ment det passende at arrangere en Sammenkomst med Fællesspisning dels for at byde Stiftsamtmændene velkommen ved hans første Besøg her i Sognet og vise Sognets og Landbefolkningens Erkendtlighed og saa over for de to andre Amtsrådsmedlemmer, særlig Mr. Hoffseggermester Bech, og dels for muligt at give Udtryk for Egnens Ønske om, at det nævnte Hedeareal maa optages til Statsplantage - en Sag, for hvis Gennemførelse Udvalgte efter vor Overbevisning ingensinde har været lysere end nu. Vi tillader os da herved at opfordre Dem til at deltage i det omtalte Fællesmaal, der vil blive afholdt i S. Omme Gæstgivergaard den nævnte Dag Kl. 3 el. 4.

Prisen pr. Kuvert (Vin iberegnet) vil blive mellem 3 og 4 Kr. uden Vin 2 Kr. Ønsker De at deltage, bedes de meddele dette senest Lørdag til Undertegnede Balle. De bedes lade denne Indbydelse gaa videre til enhver, som De antager har Interesse for Sagen og Lygt til at være med.

S. Omme d. 12 Juni 1900

H. Balle
Landbeforeningsformand

J. Kr. Madsen
Sogneraadsformand

C. Udbye
Ledsger

12/6 1900. Brev om Vejle Amtsråds besigtigelse af den sandflugt, der er begyndt på grund af hedebranden. Det fremgår, at egnens (Sønder Omme) ønske er, at hedeareal optages til statsplantage.

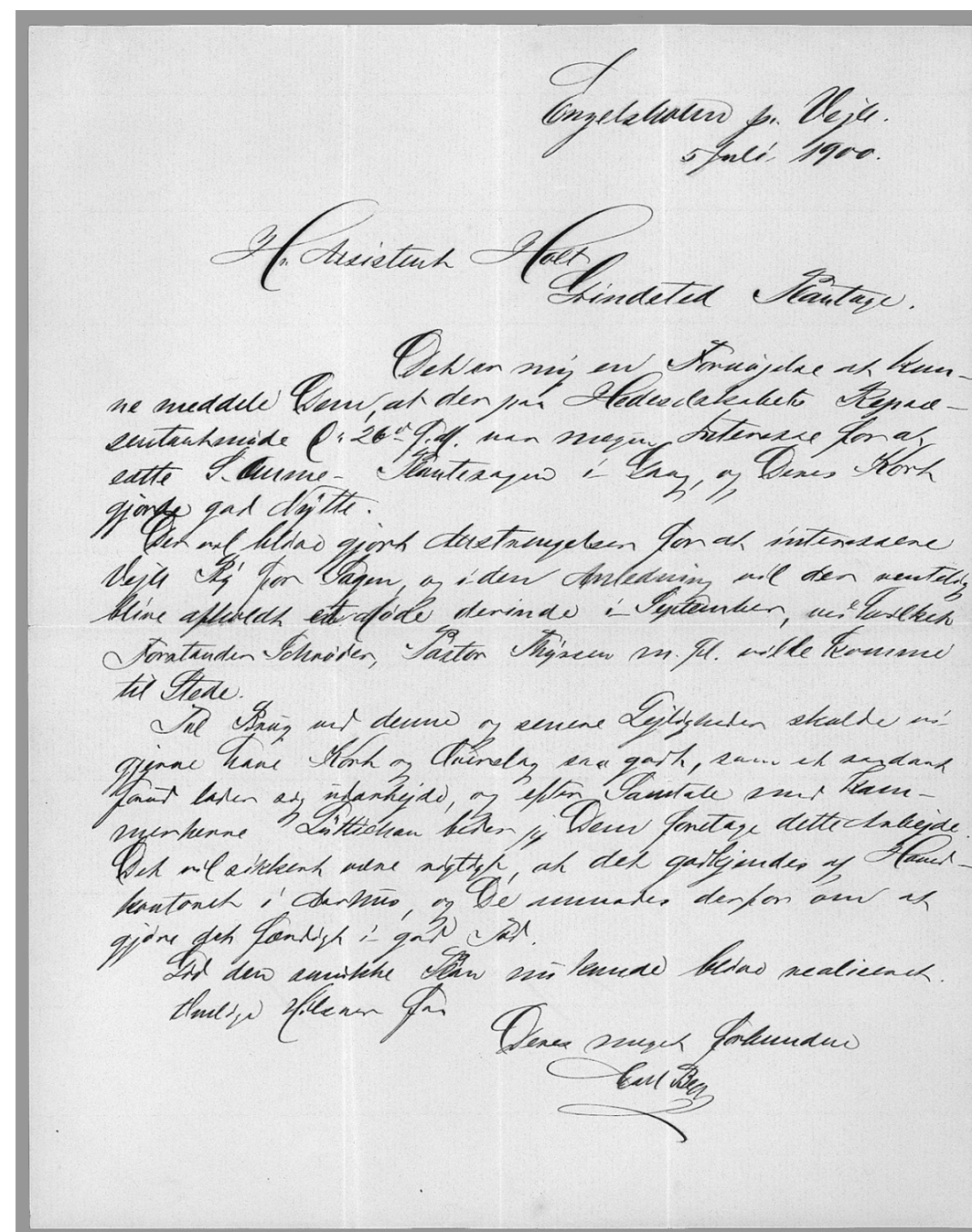
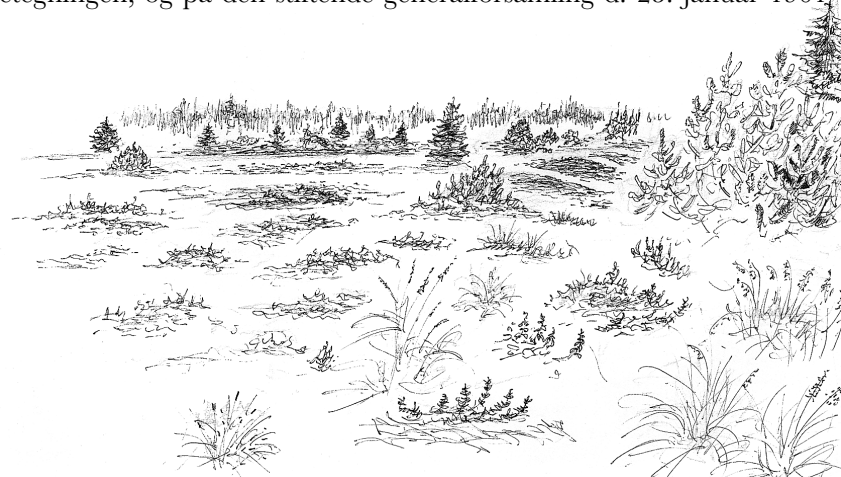
Stiftelse og opkøb

v/ Jes Chr. Langager

Som det er beskrevet i det foregående afsnit var Enrico Mylius Dalgas en utrættelig agitator for hedernes tilplantning og opdyrkning. I både Sønder Omme og Hoven Sogne fandt der store plantageanlæg sted fra 1877 til århundredskiftet.

Der havde længe været et ønske hos hedesagens stedlige talsmænd, heriblandt navnlig provst E. K. Thyssen, sognepræst i Sønder Omme og senere Ølgod samt bestyrelsesmedlem i Hedeselskabet, om at få tilplantet det store hede- og sandareal mellem Sønder Omme og Grindsted, og efter Dalgas' opfordring indhentede Thyssen priser på opkøb af arealet. Dette var i 1890. Priserne var rimelige, men det lykkedes ikke at rejse de fornødne midler, så Dalgas måtte nøjes med at købe det areal til Hedeselskabet, hvor Grindsted Plantage anlagdes, og Sønder Omme projektet henlagdes.

Imidlertid bevirkede en voldsom brand i 1899 fra øst mod vest i det areal, som man havde udset sig som Sønder Omme Plantage, at vegetationen var så ødelagt, at man frygtede en sandflugt. Sønder Omme Sogn hørte dengang til Vejle Amt, hvor stiftamtmand V. Bardenfleth nylig var tiltrådt. Han interesserede sig for både plantningssagen og for at hjælpe den fattige hedeegn i Vejle Amts vestlige del. Han indkaldte sammen med kammerherre C. Bech, Engelsholm, til et møde på Vejle Rådhus d. 18. oktober 1900 med det formål at oprette en "aktieplantage" i Sønder Omme Sogn. Der skulle bruges omkring 20.000 kr. til opkøb af arealet og andre 60.000 kr. til tilplantningen. Statstilskuddet til en fredskovsplantage ville i dette tilfælde beløbe sig til omkring 20.000 kr., og man behøvede således en aktiekapital på ca. 60.000 kr. Der var stor interesse for aktietegningen, og på den stiftende generalforsamling d. 23. januar 1901

5/7 1900. Assistent J. Holt anmodes om at udarbejde et kort og et overslag over plantagearealet.

Engelsholm pr. Vejle
5. Juli 1900

Hr. Assistent Holt

Grindsted Plantage

Det er mig en Fornøjelse at kunne meddele Dem, at der paa Hedeselskabets Repræsentantskabsmøde d. 26'de f. M. var megen Interesse for at sætte S. Omme Plantage i Gang, og Deres Kort gjorde god Nytte. Der vil blive gjort Anstrebninger for at interessere Vejle By for Sagen, og i den Anledning vil der venteligt blive afholdt et Møde derinde i September, ved hvilket Forstander Schrøder, Pastor Thyssen m. Fl. vilde komme til Stede. Til Brug ved denne og senere Ligheder skulde vi gjerne have Kort og Overlag saa godt, som et saadant lader sig udarbejde, og efter Samtale med Kammerherre Lütichau beder jeg Dem foretage dette Arbejde. Det vil sikkert være rigtigt, at det godkjendes af Hovedkontoret i Aarhus, og De anmodes derfor om at gjøre det færdigt i god Tid.

Gid den smukke Plan nu kunde blive realiseret.

Venlige Hilsener fra Deres meget forbundne
Carl Bech

For læsbarhedens skyld er brevet af 16/7 1900 nedenfor gengivet i bogstavtro form med maskinskrivet tekst.

Skovsøende d. 16/7 1900

Hr. Assistent Holt, Grindsted.

Ejerne af de i Deres Skrivelse af 7. d. M. nævnte Areal ere fra Østiden

Skovsøende d. 16/7 1900

Hr. Assistent Holt, Grindsted.

samt en forladt Ejendom Matr. No. 1^e af
Baggesgaard, som Kreditforeningen i Halborg
vistnok lader foretage Udlæg i d. 30. Juli.
Deres Fader mener at det gamle Tilbud ligger
paa Hovedkontoret. Særlig om at det kunde lade
Arbejdet en Del om De rekvirerede disse. Ved Baggesga-
ard, som jeg kan forstaa har Udlæg i Udlæg
trudt Tilbudet paa sin Side, særlig godt
at de bliver fri for at handle med ham, galt
er det dog alligevel, da især Hr. Hansen
skulde paa et Par 900 Kr. af Jullingsholm
som nu ikke er Gang giver Placat, men som
der vistnok vil være megen Interesse i ved at sælge.
Jeg tror dog, end at det er Karoline Nordbø
der er Ejer af dette Par. Særlig at Hr.
Hr. Hansen ikke vil lade fra sin Ejendom.
Jeg synes ikke at jeg kan vove at råde
hans til det, albi havde jeg gjort det.
J. Kr. Madsen

Ejerne af de i Deres Skrivelse af 7. d. M. nævnte Areal ere fra Østiden
følgende:
Møller H. Th. Pedersen (forhen Nils Modvig), Ullbye, Nils
Kr. Hansen, Viborgkreditforeningen (Matr. No. 1b, 2b af Jullingsholm,
3 af Skovsøende), Martin P. Friis Nielsen (denne Ejendom naar dog
ikke langt nord for Kæret), Viborgkreditforening (Matr. No. 5d, 7g, 8l
af Skovsøende), Husmandskreditforeningen (Matr. No. 6 af Skovsøende,
1d af Baggesgaard) Jens Kr. Jensen Aukvad, Offer Pedersen, Lars
Kr. Nielsen, J. Kr. Madsen, P. Jepsens Enke, J. Larsens Enke,
Peder Eg Bertelsen, N. P. Poulsen, Skimmelsgaard, Jens P. Nielsen
Baggesgaard, Peder Veste Hansen Baggesgaard, N. N. Mikkelsen,
Anton Sørensen, Jens Anton Olsen, alle af Baggesgaard, samt en forladt
Ejendom Matr. No. 1e af Baggesgaard, som Kreditforeningen i Halborg
vistnok lader foretage Udlæg i d. 30. Juli.
Deres Fader mener at det gamle Tilbud ligger paa Hovedkontoret i Aarhus og
at det kunne lade Arbejdet en Del om De rekvirerede disse. Ved Baggesga-

16/7 1900. Brev fra sognefoged J. Kr. Madsen med fortegnelse over de lodsejere, som ejer jord på det påtænkte plantageareal.

følgende.

Møller H. Th. Pedersen (forhen Nils Modvig), Ullbye, Nils
Kr. Hansen, Viborgkreditforeningen (Matr. No. 1b, 2b af Jullingsholm,
3 af Skovsøende), Martin P. Friis Nielsen (denne Ejendom naar dog
ikke langt nord for Kæret), Viborgkreditforening (Matr. No. 5d, 7g, 8l
af Skovsøende), Husmandskreditforeningen (Matr. No. 6 af Skovsøende,
1d af Baggesgaard) Jens Kr. Jensen Aukvad, Offer Pedersen, Lars
Kr. Nielsen, J. Kr. Madsen, P. Jepsens Enke, J. Larsens Enke,
Peder Eg Bertelsen, N. P. Poulsen, Skimmelsgaard, Jens P. Nielsen
Baggesgaard, Peder Veste Hansen Baggesgaard, N. N. Mikkelsen,
Anton Sørensen, Jens Anton Olsen, alle af Baggesgaard, samt en forladt
Ejendom Matr. No. 1e af Baggesgaard, som Kreditforeningen i Halborg
vistnok lader foretage Udlæg i d. 30. Juli.

Deres Fader mener at det gamle Tilbud ligger paa Hovedkontoret i Aarhus og
at det kunne lade Arbejdet en Del om De rekvirerede disse. Ved Baggesga-

ard er der vist en Del mager Heide af en ringere Beskaffenhed end det øvrige. Så vidt jeg kan forstaa har Udløper bitterlig fortrudt Tilbudet paa sin Heide, saa det er godt at De bliver fri for at handle med ham, galt er det dog alligevel, da Niels Kr. Hansen skylder paa 2den Pant 900 Kr. til Jullingsholm, som nu ikke en Gang giver Renter, men som der naturligvis skal spekuleres i ved Salget. Jeg tror dog nok, at det er Karoline Horsbøl, der er Ejer af dette Pant. Det er Skade at Niels Kr. Hansen ikke vil løbe fra sin Ejendom. Jeg synes ikke at jeg kan være bekendt at raade ham til det, ellers havde jeg gjort det.

Venlig Hilsen
J. Kr. Madsen

Tilføjeelse på brevets bagside:

For imidlertid at kunne paabegynde dette Arbejde er det nødvendigt at vide om de ønskede Arealer kan erholdes til Købs paa rimelige Vilkaar og tillader jeg mig derfor thi jeg er anmodet om at udarbejde Kort og Overslag over Tilplantningen af det paagjældende areal at indbyde samtlige Ejere til et Møde i selve Arealet Tirsdag den 7. August d. Aa. Kl. 9 Formiddag. Mødestedet ved den vestre Side af Sandflugtsarealet.

VEJLE AMT.sgaard.

VEJLE, DEN 6^e December 1900.

J. Nr.

(bedes anført i Skrivelser
denne Sag vedrørende).

Ved at meddele, at den foreløbige Komite angaaende Anlægget af en Plantage i S. Omme Sogn afholder Møde Tirsdag den 18^e December Kl. 2 Eftermiddag paa Vejle Raadhus, tillader jeg mig at anmode Dem om saavidt muligt at komme tilstede ved dette Møde for eventuelt at kunne give Oplysninger angaaende den af Dem paatænkte Arbejdsplan ved Anlægget m.v.

Karsten

/900

Til

Hr. Plantningsassistent I. Holt, Grindsted.

6/12 1900. Sønder Omme Plantages foreløbige komité indkalder til møde om arbejdsplan til anlæg af plantage.

Aktiefelskabet S ø n d e r O m m e P l a n t a g e .

Undertegnede Komité indbyder her-
ved alle dem, der have tegnet sig som
Aktionærer i et eventuelt Aktiefelskab
til Anlæg af en Plantage i S.-Omme
Sogn, til en konstituerende General-
forsamling paa Raadhuset i Vejle

**Onsdag den 23. Januar,
kl. 2 Efterm.,**

hvor der af Komitéen vil blive givet
Meddelelse om Udsalbet af Aktieteg-
ningen samt stillet Forslag om Aktie-
felskabets Oprettelse paa Grundlag af
et af Komitéen udarbejdet Udkast til
Love for Selskabet. Efter Lovenes
Deblagselse vil der blive foretaget Valg
af midlertidig Bestyrelse for Selskabet.
Stemmeret paa Mødet kan udøves

saavel personlig som ved Fuldmagt.
Af Lovudkastet vil et trykt Eksem-
plar blive tilfattet enhver Bidragyder,
der herom henvender sig skriftlig til
Komitéens Sekretær, cand. juris Will.
C. Nielsen, Amtskontoret i Vejle,
ligejtem Eksemplarer kunne afhentes
personlig saavel paa nævnte Kontor
som paa følgende Steder:

i Fredericia hos Hr. Sagfører J.
M. Jensen,
i Kolding hos Kolding Laane- og
Diskontokasse og
i S.-Omme hos Hr. Sogneraadsfor-
mand J. R. Madsen.

Komitéen for Dannelsen af et Ak-
tiefelskab til Anlæg af en Plan-
tage i S.-Omme Sogn, Vejle, d.
8. Januar 1901.

**P. R. V.:
Bardenfleth.**

8/1 1901. Indkaldelse til stiftelse.

BESTYRELSEN FOR AKTIESELSKABET SØNDER OMME PLANTAGE.

Vejle, d. 4. Februar 1901.

Idet Bestyrelsen fremsender hoslagte Exemplar af de paa
Selskabets konstituerende Generalforsamling den 23. Januar
d. A. vedtagne Love, skal man med Hensyn til Aktiebeløbenes
Indbetaling – jfr. Lovenes §§ 2 og 3 – henlede Opmærk-
somheden paa følgende:

Afdragene paa Aktier, der indbetales med 10 Kr. aar-
lig, ville være at tilstille Selskabets Kontor (indtil videre Vejle
Amtskontor) i Løbet af Januar Kvartal hvert Aar, første
Gang i indeværende Kvartal, forsaavidt Indbetaling ikke alle-
rede har fundet Sted. I Byerne Vejle, Fredericia og Kolding
vil der dog finde Opkrævning Sted.

Afdrag, der ikke ere indgaaede til Kontoret senest det
paagældende Aars 31. Marts, ville blive indkrævede ved Post-
opkrævning paa vedkommende Bidragydernes Bekostning.

Aktier, der afgøres ved Indbetaling en Gang for alle af
90 Kr., ville være at indbetale sammesteds senest i Juni Ter-
min d. A., til hvilket Tidspunkt de, om fornødent, ville blive
opkrævede i ovennævnte 3 Byer og udenfor disse blive indkræ-
vede ved Postopkrævning paa Vedkommendes Bekostning.

P. B. V.

BARDENFLETH.

4/2 1901. Aktieselskabet er stiftet, og betaling for aktierne kan finde sted.

Løbe Nr.	Navn	Kommune Matrik. Nr.	Berechninger for Hedeareal beregnet efter Matrikulsbæltene						Berechninger for Hedeareal beregnet efter den smalt afholdte Bræmning						Samlet Overenskomst med Betaling af 7 Sk. pr. Tm. Land Hede		
			Arealts Hedebælteland	Areal		Heden pr. Tm. Land	Sænktille Beløb	Samlet Sum	Arealts Hedebælteland	Areal		Heden pr. Tm. Land	Sænktille Beløb	Samlet Sum	Arealts Hedebælteland	Sænktille Beløb	Samlet Sum
				q. Min.	Tm. Land					q. Min.	Tm. Land						
1.	Kroesunde Møllejer H. Th. Pedersen	34, 11, 22	Umenglet Agerjord	364	500	26 $\frac{500}{14000}$	15,00	390,54	Umenglet Agerjord	364	500	26 $\frac{500}{14000}$	15,00	390,54	Umenglet Agerjord	364	500
			Hede Taket 1/8 af den oven	156	000	11 $\frac{2000}{10000}$	8,00	89,14	Hede Taket 1/8 af den oven	280	200	20 $\frac{200}{10000}$	8,00	160,11	Hede	617,50	
			do 1/16	1079	000	77 $\frac{10000}{10000}$	5,00	385,36	do 1/16	954	800	68 $\frac{2800}{10000}$	5,00	341,00			
				1599	500	114 $\frac{3500}{10000}$		865,04		1599	500	114 $\frac{3500}{10000}$		891,65			1008,04
2.	Enkefru Mølby	13, 22	Hede	2968	400	212 $\frac{400}{10000}$	7,50	1590,21	Hede	2968	400	212 $\frac{400}{10000}$	7,50	1590,21	Hede	1590,21	
								1590,21						1590,21			1590,21
3.	Offen Pedersen	52	Hede 1/16	366	200	26 $\frac{2200}{10000}$	5,00	130,79	Hede 1/8	366	200	26 $\frac{2200}{10000}$	8,00	209,26	Hede	132,10	
								130,79						209,26			133,10
4.	Hans H. Nielsen	6 ^{me}	Umenglet Agerjord	50	300	3 $\frac{8300}{10000}$	25,00	89,82	Umenglet Agerjord	50	300	3 $\frac{8300}{10000}$	25,00	89,82	Agerjord	89,82	
			Hede 1/16	213	670	15 $\frac{3670}{10000}$	5,00	76,31	Hede 1/8 af den oven	213	670	15 $\frac{3670}{10000}$	8,00	122,10	Hede	106,84	
				263	970	18 $\frac{11970}{10000}$		166,13		263	970	18 $\frac{11970}{10000}$		211,92			196,66
5.	Bogholmed Jens H. Mathsen	94, 7 ^{me} 85, 75 ^{de}	Umenglet Agerjord	284	800	20 $\frac{4800}{10000}$	15,00	305,14	Umenglet Agerjord	284	800	20 $\frac{4800}{10000}$	15,00	305,14	Agerjord	305,14	
			Hede 1/8 af den oven	84	800	6 $\frac{300}{10000}$	8,00	48,46	Hede 1/8 af den oven	1250	200	89 $\frac{4200}{10000}$	8,00	714,40	Hede	625,10	
			do 1/16	1165	400	83 $\frac{3400}{10000}$	5,00	416,21	Plantage	12	000	1 $\frac{12000}{10000}$		50,00	Plantage	50,00	
				1547	000	110 $\frac{7000}{10000}$		819,81		1547	000	110 $\frac{7000}{10000}$		1069,54			980,24
6.	Jens H. Jensen	74, 84 72 ^{de}	Agerjord	152	800	10 $\frac{12800}{10000}$	25,00	272,86	Agerjord	152	800	10 $\frac{12800}{10000}$	25,00	272,86	Agerjord	272,86	
			Hede 1/16	915	380	65 $\frac{5380}{10000}$	5,00	326,92	Hede 1/8 af den oven	915	380	65 $\frac{5380}{10000}$	8,00	523,07	Hede	457,69	
				1068	180	76 $\frac{4180}{10000}$		599,78		1068	180	76 $\frac{4180}{10000}$		795,93			730,55
7.	S. Jørgensen Enke.	84	Hede 1/8 af den oven	19	700	1 $\frac{5700}{10000}$	8,00	11,26	Hede 1/8 af den oven	120	460	8 $\frac{8460}{10000}$	8,00	68,83	Hede	60,23	
			do 1/16	100	760	7 $\frac{2760}{10000}$	5,00	35,99						68,83			60,23
				120	460	8 $\frac{8460}{10000}$		47,25									
8.	J. Lauritsen Enke	94, 74	Hede 1/8 af den oven	10	000	1 $\frac{10000}{10000}$	8,00	5,71	Hede alt over 1/8	207	100	14 $\frac{11000}{10000}$	8,00	118,34	Hede	103,55	
			do 1/16	197	100	14 $\frac{11000}{10000}$	5,00	70,39									
				207	100	14 $\frac{11000}{10000}$		76,10						118,34			103,55
9.	H. S. Blangstrup	102	Hede 1/16	1665	400	118 $\frac{13400}{10000}$	5,00	594,78	Hede 1/8 af den oven	726	200	54 $\frac{12200}{10000}$	8,00	414,97	Hede	832,70	
									do 1/16	939	200	67 $\frac{1200}{10000}$	5,00	335,43			
										1665	400	118 $\frac{13400}{10000}$					
								594,78						750,40			832,70
10.	H. Jensen	Kroesunde 102 Bogholmed 23	Umenglet Agerjord	51	600	3 $\frac{9600}{10000}$	15,00	55,29	Umenglet Agerjord	51	600	3 $\frac{9600}{10000}$	15,00	55,29	Agerjord	55,29	
			Hede 1/8 af den oven	63	870	4 $\frac{12870}{10000}$	8,00	39,35	Hede alt over 1/8	292	600	20 $\frac{12600}{10000}$	8,00	167,20	Hede	146,30	
			do 1/16	223	730	15 $\frac{13730}{10000}$	5,00	79,90	Plantage	122	200	8 $\frac{10200}{10000}$	50,00	436,43	Plantage	436,43	
				466	400	33 $\frac{4400}{10000}$		610,97		466	400	33 $\frac{4400}{10000}$		658,92			638,02
				10272	610	733 $\frac{10610}{10000}$		5500,86		10272	610	733 $\frac{10610}{10000}$		6368,00			6323,20

Løbe Nr.	Navne	Kommune Matr. Nr.	Erstatningen for Hedearealer beregnet efter Matrikulekalkulationen.						Erstatningen for Hedearealer beregnet efter den mest afholdte Samlering.						Overblik Overenskommet med Staten, ligg af 7 % af den samlede Hede.				
			Areals Hedearealer	Arealer:		Heden	Samlet Sum.	Areals Hedearealer	Arealer:		Heden	Samlet Sum.	Areals Hedearealer	Heden	Samlet Sum.				
			% af den samlede Hede	Samlet Sum.	Heden	Samlet Sum.	% af den samlede Hede	Samlet Sum.	Heden	Samlet Sum.	% af den samlede Hede	Samlet Sum.	Heden	Samlet Sum.	% af den samlede Hede	Samlet Sum.	Heden	Samlet Sum.	
11	Sten Ejner	186	Hede 1/8 af den samlede Hede	6 440	2 140	8,00	3,68	Nr.	Hede 1/8 af den samlede Hede	6 440	2 140	8,00	3,68	Nr.	Hede 1/8 af den samlede Hede	6 440	2 140	8,00	3,68
			Hede 1/16 af den samlede Hede	28 260	2 360	5,00	10,13		Hede 1/16 af den samlede Hede	28 260	2 360	5,00	10,13		Hede 1/16 af den samlede Hede	28 260	2 360	5,00	10,13
				34 800	2 680			13,81						13,81					17,40
12	J. P. Nielsen	242	Omreglet Agerjord	17 600	1 360	15,00	18,86		Omreglet Agerjord	17 600	1 360	15,00	18,86		Omreglet Agerjord	17 600	1 360	15,00	18,86
			Hede 1/8 af den samlede Hede	3325 400	237 740	8,00	1900,23		Hede 1/8 af den samlede Hede	3325 400	237 740	8,00	1900,23		Hede 1/8 af den samlede Hede	3325 400	237 740	8,00	1900,23
				3343 000	238 1100			1919,09						1514,69					1681,56
13	E. Vester Hansen	15, 16	Omreglet Agerjord	29 800	2 180	25,00	53,21		Omreglet Agerjord	29 800	2 180	25,00	53,21		Omreglet Agerjord	29 800	2 180	25,00	53,21
			Omreglet do.	23 140	1 910	15,00	24,79		Omreglet do.	23 140	1 910	15,00	24,79		Omreglet do.	23 140	1 910	15,00	24,79
			Hede 1/8 af den samlede Hede	610 390	45 830	8,00	348,79		Hede 1/8 af den samlede Hede	610 390	45 830	8,00	348,79		Hede 1/8 af den samlede Hede	610 390	45 830	8,00	348,79
				663 330	47 5330			426,79						416,91					383,20
14	Niels Mikkelsen	17, 18	Omreglet Agerjord	49 480	3 740	15,00	53,01		Omreglet Agerjord	49 480	3 740	15,00	53,01		Omreglet Agerjord	49 480	3 740	15,00	53,01
			Hede 1/8 af den samlede Hede	708 560	50 850	8,00	404,89		Hede 1/8 af den samlede Hede	708 560	50 850	8,00	404,89		Hede 1/8 af den samlede Hede	708 560	50 850	8,00	404,89
				758 040	54 2040			457,90						436,38					407,29
15	Jens Anton Olsen	18, 19	Omreglet Agerjord	79 650	5 960	15,00	85,34		Omreglet Agerjord	79 650	5 960	15,00	85,34		Omreglet Agerjord	79 650	5 960	15,00	85,34
			Hede 1/8 af den samlede Hede	934 500	66 1050	8,00	534,00		Hede 1/8 af den samlede Hede	934 500	66 1050	8,00	534,00		Hede 1/8 af den samlede Hede	934 500	66 1050	8,00	534,00
			Plantage	23 360	1 930	5,00	83,43		Plantage	23 360	1 930	5,00	83,43		Plantage	23 360	1 930	5,00	83,43
				1037 510	74 1510			702,77						656,69					636,02
16	Anton Jensen	19	Hede 1/8 af den samlede Hede	36 980	2 880	8,00	21,13		Hede 1/8 af den samlede Hede	36 980	2 880	8,00	21,13		Hede 1/8 af den samlede Hede	36 980	2 880	8,00	21,13
								21,13						21,13					18,49
17	Johan Jensen	20	Omreglet Agerjord	46 200	3 420	15,00	49,50		Omreglet Agerjord	46 200	3 420	15,00	49,50		Omreglet Agerjord	46 200	3 420	15,00	49,50
			Hede 1/16 af den samlede Hede	489 600	34 13600	5,00	174,86		Hede 1/16 af den samlede Hede	489 600	34 13600	5,00	174,86		Hede 1/16 af den samlede Hede	489 600	34 13600	5,00	174,86
				535 800	38 14000			224,36						224,36					294,30
				16682 070	1191 8070			9266,71						9648,97					9761,56
Heden er beregnet efter Matrikulekalkulationen.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er beregnet efter den mest afholdte Samlering.																			
Heden er																			

De første anlæg

v/ Jes Chr. Langager

På Aktieselskabet Sønder Omme Plantages stiftende generalforsamling den 23. januar 1901 drøftedes bl.a. hvordan tilplantningen af det opkøbte areal skulle foregå, og man forestillede sig da, at en opdyrkning af omkring 100 tønder land årligt ville være muligt, således at arealet ville være tilplantet i løbet af ca. 15 år. Dette skulle imidlertid vise sig at være alt for optimistisk, først ved 50 års jubilæet i 1951 kunne det konstateres, at tilplantningen nu omtrent var tilendebragt, og endelig i 1968 var dette sket.

Man startede i den østlige del af det købte areal, nærmere bestemt omkring Brunbjerg, og fik i løbet af de første seks år reolpløjet ca. 300

tønder land og rendepløjet ca. 200 tønder land, altså tæt ved de første satte mål, men plantningen fulgte ikke helt med, idet der i samme tidsrum plantedes ca. 175 tønder land, hver anden række rødgran og hver anden bjergfyr og ca. 100 tønder land ren bjergfyr. Samtidig hermed anlagdes planteskolen med dyrkning af rødgran, hvidgran og bjergfyr, og i 1903 opførtes Plantørgården med bolig for plantøren og driften af hans tjenestejord. Også i den vestlige del af plantagearealet gik man igang, idet der i 1908 plantedes ca. 55 tønder land rødgran i “Syvkanten”, afd. 44 nordøst for det nuværende hedeareal. Senere gik man så igang med den store sandflade vest for Juellingsholmsvejen med tilplantning af bjergfyr. Bortset fra enkelte rødgran fra 1902 i afd. 18 er alt dette først plantede nu forynget og for bjergfyrrenes vedkommende afløst af ædlere træsorter. Så sent som i 1967 var næsten halvdelen af det nu helt tilplantede areal endnu bevokset med bjergfyr, nemlig 100 ha ren bjergfyr, 180 ha blandet bjergfyr og rødgran og 80 ha blandet bjergfyr og skovfyr.

Arbejdsfortegnelsen.

Regns- og Revisionsarbejdet indført i
Sønder Omme Plantage.

	Mr.	Fr.
Niels Mr. Hansen: Planteskolearbejde 11 3/4 Dage à 2,50 Kr.	28	75
And. Marie Hansen: Ligning 4 1/2 Dage à 1,50 Kr.		60
Marinus Hansen: do 9 Dage à 1,50 Kr.	11	25
Frederik Hansen: do 6 3/4 Dage à 1,00 Kr.	6	30
Harre Berthelsen: do 2 3/4 Dage à 1,00 Kr.	2	80
Marie Nielsen: do 1 Dage à 1,00 Kr.	4	00
Marie Madsen: do 3 1/2 Dage à 1,00 Kr.	3	50
Frederik Madsen: do 2 1/2 Dage à 1,00 Kr.	2	50
Ialt	59	70

Arbejdsfortegnelse fra Plantagens første tid.

H. Th. Pedersen,
Juellingsholm Mølle,
S. Omme. den 16-8-1901.

Hr. Assistent Hols
Grindested
Jeg giver hermed Tilbud på
20 Tds. Land Dybpløjning
à 24 Kr. pr Td. Land.
Med respektfuld
H. Th. Pedersen.

16/8 1901. Tilbud på dybpløjning.

Plantørgården fra 1903 sådan som den tager sig ud i dag set fra havesiden. I perioden 1925 til 1961 boede plantøregteparret Margrethe og Jørgen Madsen i Plantørgården. Da skovfogedboligen blev opført i 1961, blev stuehuset udlejet, mens udbygningerne fortsat benyttes ved planteskoledriften.

Naturlig foryngelse af rødgran. Er den gamle beboelse af god kvalitet, kan man med fordel anvende det naturlige fæld til foryngelsen.

Personerne bag

v/ Jes Chr. Langager

Ved en mærkedag, som et 100 års jubilæum er, vil det være naturligt at nævne de mennesker, der skabte begyndelsen til og videreførte den plantage og det selskab, som nu har eksisteret i et århundrede. De første tanker om at tilplante den magre hedejord mellem Sønder Omme og Nollund fødtes naturligt på egnen. Det var i første omgang hos provst E. K. Thyssen, Ølgod, (tidl. Sønder Omme), sognefoged Jens Kr. Madsen, Skovsende, og møller H. Thomas Pedersen, Juellingsholm, og senere deltog også lærer K. Balle, Sønder Omme og forstassistent J. Holt, Grindsted. Man fik hjælp fra oberstløjtnant E. M. Dalgas, Hedeselskabet, kammerherre C. Bech, Engelsholm, og højskoleforstander Ludv. Schrøder, Askov, men desværre var hjælpen ikke af økonomisk art. Det var først da Vejle Amt (hvor til Sønder Omme Sogn dengang hørte) fik en ny og for plantningssagen brændende amtmænd, nemlig V. Bardenfleth, at der kom skub i tingene. Han var foregangsmand i stiftelsen af et aktieselskab, der var i stand til økonomisk at løfte opgaven med at opbygge en plantage på det påtænkte areal. I sin egenskab af amtmænd havde Bardenfleth også muligheden for at animere amtets kommuner og privatpersoner til at købe aktier i det nye selskab, hvilket den dag i dag tydeligt ses i aktionærkredsen.

Aktieselskabets første bestyrelsesmedlemmer og deres funktionsperioder var:

Stiftamtmand, kammerherre V. Bardenfleth, Vejle

formand 1901-31, i bestyrelsen til 1933

Kammerherre C. Bech, Engelsholm, næstformand 1901-1920

Provst E. K. Thyssen, Ølgod, 1901-1922

Amtsrådsmedlem Jens Olesen, Farre, 1901-1923

Guldsmed J. Sørensen, Vejle, 1901-1928

Apoteker H. Daugaard, Vejle, 1901-1928

Sognefoged Jens Kr. Madsen, Sønder Omme, 1901-1904 og 1924-1945

Lærer K. Balle, Sønder Omme, 1901-1923

Godsejer G. Sass, Lerbæk, 1901-1936

Den gennemsnitlige funktionstid for denne bestyrelse var $25\frac{1}{2}$ år, så det har været mænd, der var sig deres interesse for Sønder Omme Plantage bevidst. Senere i tiden har der været andre, der ligeledes har viet en del af deres tid til Plantagen og virket i mange år.

Bestyrelsesmedlemmer (ud over de førnævnte) med særlig lang funktions-tid:

Møller H. Th. Pedersen, Juellingsholm, 1904-1940
 Museumsinspektør Rasmus Mortenen, Vejle, 1929-1962
 Sognerådsformand Herman Laugesen, Sønder Omme, 1940-1990
 Gårdejer Ole Dejgaard Pedersen, Sønder Omme, 1945-1976
 Godsejer A. R. Dinesen, Lerbæk, 1947-1968
 Direktør Caspar Andersen, Vejle, 1947-1971
 Kriminalass. K. E. Skovfoged, Vejle, 1971-1997
 Proprietær K. E. Pedersen, Rugsted, 1971 -
 Viceamtsborgmester Erik Rasmussen, Vejle, 1978 -

Formændene gennem de 100 år og perioderne, i hvilke de har virket:

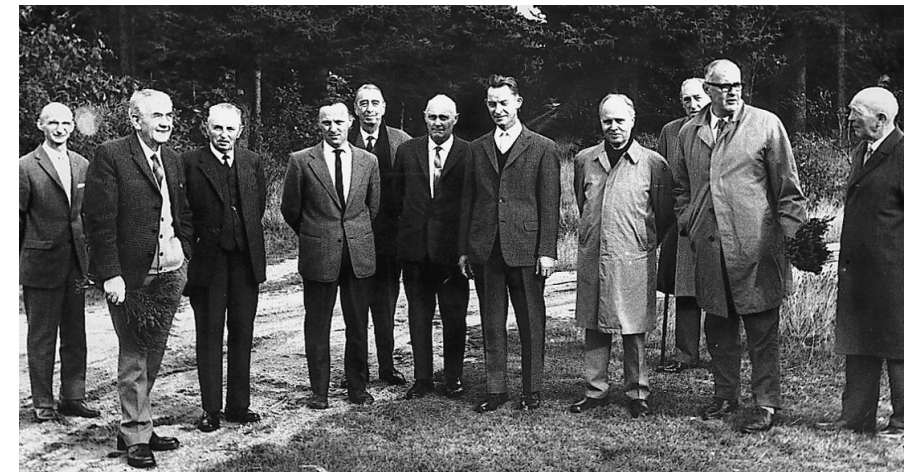
Stiftamtmand V. Bardenfleth, Vejle, 1901-1931
 Amtmand Knud Valløe, Vejle, 1931-1937
 Stiftamtmand P. Herschend, Vejle, 1937-1959
 Amtmand A. Wamberg, Vejle, 1959-1977
 Kriminalass. K. E. Skovfoged, Vejle, 1977-1997
 Konsul Jes Chr. Langager, Vejle, 1997 -

Inspektion først i 30'erne.

Fra venstre: Kammerherre Knud Valløe, bestyrelsens anden formand 1931–1937. Skovrider J. Holt, Plantagens første skovrider 1901–1940. Kammerherre V. Bardenfleth, bestyrelsens første formand 1901–1931, bestyrelsesmedlem til 1933. En af Selskabets stiftere og vel nok primus motor i oprettelsen af Sønder Omme Plantage. Plantør Jørgen Madsen, plantør 1925–1961.

Bestyrelsen med “funktionærer” på inspektion i Plantagen i forbindelse med generalforsamling 1969.

Fra venstre: Regnskabschef Werner Wolf, regnskabsfører. Skoleinspektør H. Jessen Bruun, Vejle Kommune. Gårdejer Ole Dejgaard Pedersen. Skovfoged Henning Hvid Kristiansen, skovfoged. Direktør Caspar Andersen. Amdsrådsmedlem Herman Laugesen, Sønder Omme Kommune. Skovrider G. Bundesen, Det danske Hedeselskab. Amtmand A. Wamberg, Vejle Amt, formand. Muremester K. Danielsen. Kontorchef Jørgen Holm, sekretær. Lærer K. O. Knudsen.

Bestyrelsen med “funktionærer” 1984.

Fra venstre: Borgmester Christian Christiansen, Vejle Kommune. Borgmester A. Christian Andersen. Kriminalassistent Knud Erik Skovfoged, formand. Proprietær Knud Erik Pedersen. Regnskabschef Werner Wolf, regnskabsfører. Amdsrådsmedlem Erik Rasmussen, Vejle Amt. Skovfoged Henning Hvid Kristiansen, skovfoged. Skovrider C. Philipsen, Det danske Hedeselskab. Håndarbejds lærer Inge Ib Pedersen, Grindsted Kommune. Konsul Jes Chr. Langager. Amdsrådsmedlem Herman Laugesen. Cand.jur. Gregers Sørensen, sekretær.

Bestyrelsen med “funktionærer” 1995.

Fra venstre: Arkitekt m.a.a. Jens-Erik Jensen. Skovrider Finn A. Jensen, Det danske Hedeselskab. Konsul Jes Chr. Langager. Direktør Bjarne Brogaard, sekretær. Proprietær Knud Erik Pedersen. Byrådsmedlem Lars W. Aarup, Vejle Kommune. Viceamtsborgmester Erik Rasmussen, Vejle Amt. Kriminalassistent Knud Erik Skovfoged, formand. Håndarbejdslerer Inge Ib Pedersen, Grindsted Kommune. Kriminalassistent Walther Friede Skovfoged. Henning Hvid Kristiansen, skovfoged.

Den nuværende bestyrelse med “funktionærer” 2000.

Fra venstre, bagerste række: Skovfoged Marius-Ole Sørensen, skovfoged. Viceamtsborgmester Erik Rasmussen, Vejle Amt. Skovrider Finn A. Jensen, Det danske Hedeselskab. Byrådsmedlem Lars W. Aarup, Vejle Kommune. Arkitekt m.a.a. Jens-Erik Jensen. Læge Aksel Lund Petersen. Direktør Bjarne Brogaard, sekretær.
Fra venstre, forreste række: Proprietær Knud Erik Pedersen. Konsul Jes Chr. Langager, formand. Skovfoged Henning Hvid Kristiansen, direktør.
Indføjet: Håndarbejdslerer Inge Ib Pedersen, Grindsted Kommune.

Plantagens skovridere har været:

Skovrider J. Holt, Grindsted, 1901-1940
 Skovrider Fr. H. Aaskov, Grindsted, 1940-1959
 Skovrider G. Bundesen, Grindsted, 1959-1983
 Skovrider C. Philipsen, Varde, 1983-1991
 Skovrider Poul Schreiner Hansen, Varde, 1991-1993
 Skovrider Finn A. Jensen, Vejle, 1993 -

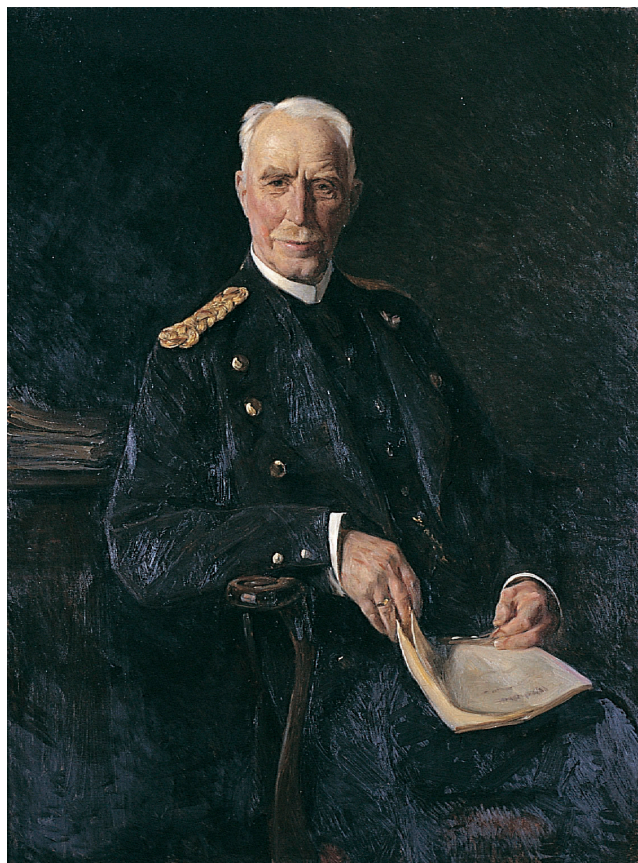

Skovrider J. Holt, Grindsted, var Hedeselskabets lokale og aktive mand i opkøbs- og anlægsfasen og gennem næsten 40 år dens faglige leder.

Den daglige ledelse i Plantagen er gennem årene varetaget af:

Plantør Hansen, Sønder Omme, 1901-1910
 Plantør J. Fr. Jensen, Sønder Omme, 1910-1923
 Plantør Chr. Ottesen, Sønder Omme, 1923-1925
 Plantør Jørgen Madsen, Sønder Omme, 1925-1961
 Skovfoged Henning Hvid Kristiansen, Sønder Omme, 1961-1997
 Skovfoged Marius-Ole Sørensen, Skovlund, 1997 -

Et par af Plantagens grundlæggere fortjener en særlig omtale, bl.a. fordi de i deres usædvanlig lange virkeperiode satte afgørende præg på Plantagen, nemlig stiftamtmand, kammerherre Vilhelm Bardenfleth og sognerådsformand Herman Laugesen.

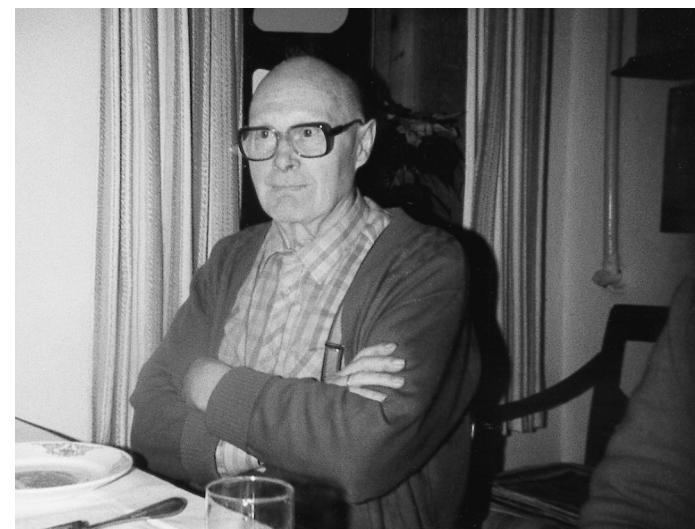

Portrætmaleriet hænger på Amtsgården i Vejle i det store mødeværrelse nr. 4. I dette rum er samlet portrætter af samtlige amtmænd fra 1849 og frem til i dag.

*Stiftamtmand,
kammerherre
Vilhelm Bardenfleth*

Til trods for at stiftamtmand, kammerherre Vilhelm Bardenfleth var indfødt københavner og i 5 år først kirke- og undervisningsminister og derefter indenrigsminister, faldt hovedparten af hans virksomme og interessante livsbane i Vejle som amtmand for Vejle Amt fra 1899 til 1921. Allerede fra starten i Vejle fattede Bardenfleth stor interesse for plantningssagen og var i 1901 en af stifterne og vel nok hovedkraften bag oprettelsen af A/S Sønder Omme Plantage, som han altid senere omtalte som sit 'hjerterbarn'.

Bardenfleth blev naturligt A/S Sønder Omme Plantages første formand og fortsatte som sådan også efter sin fratræden som amtmand i endnu 10 år, hvor han som privatmand blev boende i Vejle. I 1931 flyttede han dog tilbage til København, kom dog stadig til A/S Sønder

*Sognerådsformand,
amtsrådsmedlem
Herman Laugesen*

Omme Plantages generalforsamlinger og havde netop deltaget heri i 1933, rask og frisk, da han ved hjemkomsten til København pådrog sig en heftig lungebetændelse og døde 12 dage efter besøget i Sønder Omme og Vejle.

Foruden ledelsen af Sønder Omme Plantage førte Bardenfleths interesse for skovrejsningen med sig, at han blev et mangeårigt bestyrelsesmedlem i og en kort overgang formand for Hedeselskabet, endvidere formand for Vejle Amts Skovdyrkningsforening og medlem af Dansk Skovforenings Repræsentantskab.

Sognerådsformand Herman Laugesen fødtes samme år som Sønder Omme Plantage, 1901, og han er den person, der har siddet længst tid i plantagebestyrelsen indtil nu, nemlig 50 år, og altså halvdelen af den tid, som vi i år fejrer Plantagen for. Det vil derfor være naturligt i denne forbindelse at omtale Herman Laugesens virke for Plantagen.

Herman Laugesen blev indvalgt i bestyrelsen for A/S Sønder Omme Plantage i 1940 som repræsentant for Sønder Omme Sogn, der dengang besad de aktier i Plantagen, som Grindsted By nu ejer. I 1968 ophørte Herman Laugesen med at repræsentere Sønder Omme Sogn i plantagebestyrelsen, og han indvalgte i stedet som et af de fem generalforsamlingsvalgte bestyrelsesmedlemmer. I mange år og lige til sin død i 1990 var Herman Laugesen næstformand i bestyrelsen og i nogle få måneder tillige konstitueret formand. Der skete nemlig det, at ved kommunalreformen i 1970 kom Sønder Omme Sogn fra Vejle Amt over i Ribe Amt, hvorfor Vejle Amt måtte afhænde sine aktier i A/S Sønder Omme Plantage til Vejle Amtskommune, for at man kunne bevare aktierne på hænder med lokalinteresse for Aktieselskabet, der jo har hjemsted i Vejle. Vejle amtmands traditionelle formandskab i plantagebestyrelsen siden

stiftelsen var herved brudt, og i månederne indtil Aktieselskabets generalforsamling i 1970 var Herman Laugesen så formand. I mellemtiden var amtmænd A. Wamberg selv blevet aktionær i Selskabet, og fortsatte herefter i nogle år i formandsstolen, som et af de fem generalforsamlingsvalgte medlemmer.

I 1989 blev Herman Laugesen interviewet om sit mangeårige virke i Sønder Omme, og da næsten halvdelen af interviewet omhandler Sønder Omme Plantage vil det være på sin plads at bringe det her i forbindelse med omtalen af Herman Laugesen. Den første halvdel af interviewet fortæller om Herman Laugesens mange gøremål i Sønder Omme som gårdejer, sognerådsformand, amtsrådsmedlem, kommunebogholder og kæmner, som formand for Trolldhede-Kolding-Vejle Jernbanen, som bestyrelsesmedlem i elværk, brugsforening, mejeri og lokale foreninger i Sønder Omme og sidst men ikke mindst som Ridder af Dannebrog som tak for hans store indsats i offentlige hverv.

Men lad os nu høre, hvad Herman Laugesen havde at sige om Sønder Omme Plantage i 1989 kort før sin død i 1990 i følgende uddrag af interviewet, hér gengivet næsten direkte efter manuskriptet:

Herman Laugesen har nu spændt fra og sagt farvel til sine mange tilidshverv, og nu kun beholdt et kært aktiv nemlig at være i bestyrelsen for A/S Sønder Omme Plantage, hvor han næste år kan runde 50 år i bestyrelsen.

- Det er her blevet for mig nogle gode og spændende år, hvor man kan se resultater af plantningsarbejde, at se noget gro, grønnes og lykkes. Det er med til at gøre arbejdet i bestyrelsen indholdsrigt og interessant.

Herman Laugesen fortæller om betydningen af Sønder Omme Plantage for Sønder Omme egnen.

- Plantagen er nu snart 90 år, idet Plantagen blev stiftet i 1901. Når det lykkedes at få Plantagen op at stå, skyldes det ikke mindst mange gode og initiativrige folk i Vejle by, amt, kommuner omkring i amtet, Kolding, Fredericia, samt Sønder Omme Sogn, omliggende sogne, der var med til at støtte arbejdet for at Sønder Omme Plantage kunne se dagens lys.

- De så som deres mål at hjælpe Vejle Vesteregns trivsel mest mulig. Når Sønder Omme Plantage fik så stor betydning for Sønder Omme egnen, skyldes det de mange hedebrande i forrige århundrede, der skabte askefygning ind over Sønder Omme, men også sandflugt gav mange gener. Det er der nu sat en stopper for med det store beplantningsarbejde, der blev startet i 1901. Glemmes må ikke den store lævirkning, Plantagen har for Sønder Omme egnen, som vi i dag nyder godt af.

- Vi har også grund til i dag at takke de mange gode mænd i Vejle by, amt og omliggende kommuner, som stod for initiativet for Plantagens tilblivelse.

- Den nye stiftamtmand i Vejle amtsråd, V. Bardenfleth, var med i initiativet for Sønder Omme plantage, og også bør nævnes forstassistent J. Holt, Grindsted, og lokale mænd som pastor E. K. Thyssen, Sønder Omme, sognefoged Jens Kr. Madsen, Skovsende, gdr. H. Thomas Pedersen, Juellingsholm, samt lærer K. Balle, Sønder Omme, der alle gjorde en god indsats. De senere år har gdr. Ole Dejgård Pedersen, Sønder Omme været i bestyrelsen til gavn for Plantagen.

Sønder Omme Plantage har et areal på 823 ha jord, der nu stort set er beplantet, og nu står som resultater af gode initiativer af fremsynede folk omkring århundredeskiftet.

Vedr. plantagedriften gennem de 50 år, Herman Laugesen har været i bestyrelsen, er der sket en stor udvikling, idet alt kulturarbejde ved nyplantning de første år skete med håndkraft, men det er nu motoriseret.

- Ligeledes sker al kulturarbejde med renholdelse i nyplantning ved motorisering af arbejdskraften. Der er på alle områder sket en stor udvikling, som man i dag kan glæde sig over ved et selvsyn i Plantagen.

Om Plantagens muligheder fremover fortæller Herman Laugesen:

- Hele økonomien centrerer sig om skovens planteskole, hvis drift har stor betydning for økonomien. Den er med til at skaffe indtjeningsmuligheder sammen med skovhugst.

- De senere år er der kommet en ny indtjeningsmulighed, nemlig salg af træflis, så vi nu kan udnytte udgået fyrtræ, der laves i flis, også en

mulighed skabt af motorisering i samarbejde med Hedeselskabet. Vi sporer en fortsat god afsætning af træflis til såvel store virksomheder som varmeværker. Denne udvikling giver os gode muligheder for yderligere udnyttelse af udgået fyr med nyplantning af hovedsagelig gran.

- Det er en udvikling, vi venter os meget af i fremtiden. Indenfor skovdriften har vi været heldig med folk i den daglige ledelse af Plantagen. I mange år havde vi dygtige folk som plantørparret Margrethe og Jørgen Madsen, der i en årrække stod for planteskolen, nyplantning, kulturarbejde, der nu er afløst af skovfoged Henning Hvid Kristiansen, som har fulgt det gode arbejde op.

- I de 50 år i bestyrelsen har Plantagen haft tre formænd, nemlig den første, stiftamtmand P. Herschend, og senere amtmand A. Wamberg, og nu K. E. Skovfoged, Vejle. Dertil kommer skiftende bestyrelser, der alle har været samlet om et godt og fortrinligt samarbejde for at løse Plantagens fortsatte drift.

Herman Laugesen har mange minder om besøg i Plantagen med bestyrelsen og i andre sammenhænge for at kigge på skovdriften, i planteskolen, på nyplantning, kulturarbejde, og de store maskiners snurren for at fremstille træflis.

Herman Laugesen fortæller om økonomien i Plantagen:

- De skiftende bestyrelser gennem de knap 50 år, jeg har siddet i bestyrelsen for Plantagen, har som målsætning for Plantagen haft, at økonomien i denne skulle hvile i sig selv. Altså at det, der evt. kommer ud af det økonomiske, skal gå til en forsat forbedring af Plantagen. Vi har aldrig satset på at Plantagen skulle give overskud, men at der skulle være en sund udvikling med et godt sammenspil mellem skovhugst og tilplantning og det er lykket fuldtud.

- Plantagen giver også rige jagtmuligheder, og her har vi gennem alle år udlejet jagt til Vejle Jagtforening af 1918, som har forestået jagtpleje med mulighed for gode jagtoplevelser blandt skovens vildt.

Hertil føjer Herman Laugesen, at han ikke selv er jæger, men nyder gerne at komme på cykeltur i Plantagen for at nyde den stille natur, og se noget der lykkes i naturen, som tilfældet er med Plantagen.

“Mit ønske for Plantagen fremover skal være, at den må fortsætte i en sund udvikling til gavn for Sønder Omme egnen.”

Hedeselskabets medvirken gennem tiderne

v/ Gregers Bundesen

I tidligere afsnit er der givet beskrivelse af såvel Hedeselskabets engagement ved anlæg af plantager i de jyske hedeegne som de personer, der betød mest for stiftelsen af Sønder Omme Plantage.

I det følgende omtales de væsentligste faser i Plantagens opbygning, hvorigennem man får et indtryk af Hedeselskabets indflydelse og nære medvirken gennem de hundrede år.

Hedeselskabets lokale forstmand var forstassistent, senere skovrider Jens Holt, Grindsted, og den daglige leder af tilplantningsarbejdet var plantøren, der, som en del af sin løn, havde fri bolig og rådighed over Plantørgården med tilhørende tjenestejord. Han skulle desuden drive planteskolen og udføre pløjnings- og kørselsarbejde i Plantagen på nærmere aftalte vilkår. Der var gennem tiden 4 plantører. Den sidste var Jørgen Madsen, der havde jobbet 1925-1961.

Foruden Plantørgården var der en mindre landbrugsejendom, som blev tjenestested for en skovarbejder. Resten var stort set lyngheide.

Tilplantningen

Den første store opgave var at få det store areal tilplantet hurtigt, godt og billigt, og man anvendte naturligvis de metoder, som Staten og Hedeselskabet havde fundet frem til som de bedste: skrælplojning, reolplojning og tilplantning med rødgran iblandet bjergfyr. For at spare tid og penge undlod man dog på nogle arealer at dybpløje, og man plantede ren bjergfyr som forkultur, der senere skulle afløses af gran. Det skønnes, at ca. 1/3 af arealet blev tilplantet med bjergfyr og lidt skovfyr, resten med rødgran. Løvtræ blev der overhovedet ikke tænkt på, grundet de barske vækstbetingelser.

Det er bemærkelsesværdigt, at Aktieselskabet aldrig har stiftet gæld, men at aktiekapitalen, statstilskuddet og div. indtægter har betalt hele anlægget, med den tilføjelse, at der ikke er betalt udbytte til aktionærerne.

Jagtlejen steg hurtigt gennem årene og er i dag en væsentlig indtægtskilde. I øvrigt kom de første indtægter fra lyng til brændsel i teglværker og bjergfyrgrønt til kirkegårdsdækning.

Sabling af bjergfyr

Næste fase i Plantagens udvikling var helt eller delvis fjernelse af bjergfyrene, som var indblandet i alle rødgranbevoksninger. De var af uvurderlig hjælp for rødgranen til at kvæle lyngen, men for, som Dalgas sagde, at “ammen ikke skulle ligge barnet ihjel” måtte den fjernes i tide. Her kom de to verdenskrige Plantagen til hjælp, idet der blev rivende afsætning på bjergfyr, såvel stammer som grene, til brændsel i mejerier m.v.

Bjergfyrfaskiner

I efterkrigstiden blev faskiner en stor bjergfyrartikel: stammer og grene bundet i pøller, 3 m lange, 25 cm tykke og med 6 ståltrådsbånd. De blev brugt til afstivning langs vandløb og til landvinding i Vadehavet.

Trækulsvidning

Der er i Plantagen en lille åben plads ved Juellingsholmvejen, der bærer navnet Kulovnepladsen, og vejen vesterud hedder Kulovnevejen.

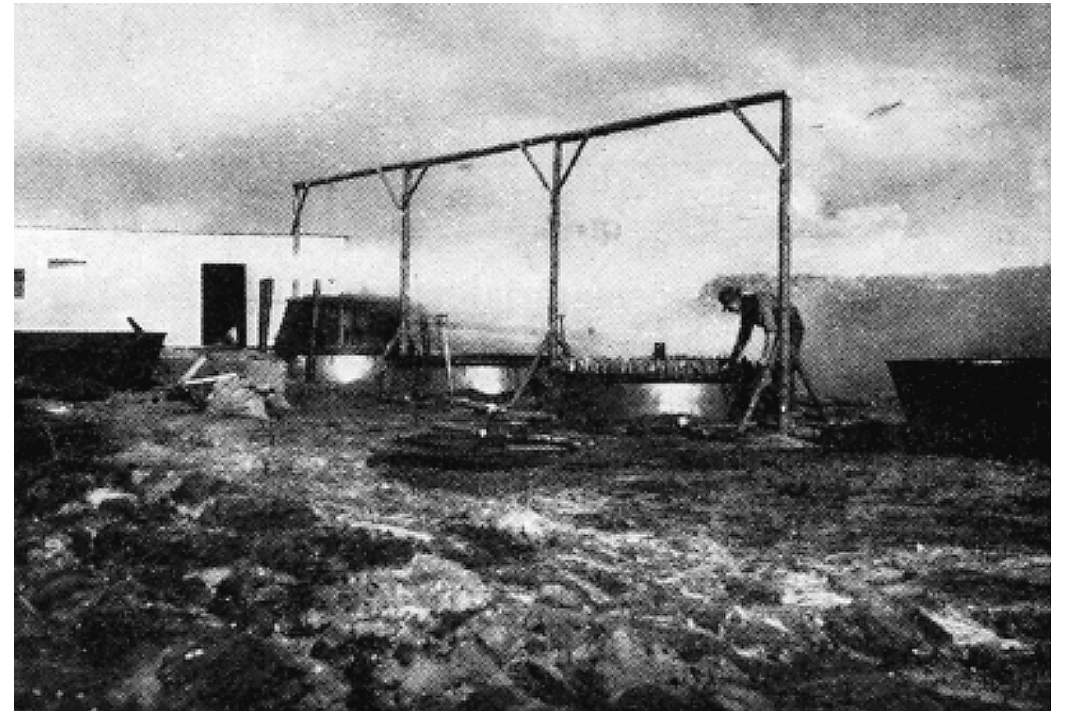
Der er gennem mange år produceret trækul på dette sted, men det er ikke lykkedes at finde megen konkret viden om aktiviteterne. Skovrider J. Holts fotografi af kulsvidningsanlægget i 1931 giver et indtryk af type og omfang. Produktionen ophørte kort efter 2. Verdenskrigs afslutning.

Det vides, at der fortrinsvist blev brugt bjergfyr til at producere trækullene, mens der næppe blev udvundet træbjæ, sådan som det kendes fra de stationære anlæg i bl.a. Hesselvig og Harreskov.

Trækulsvidning i tilknytning til de jyske hedeplantager fik udbredelse omkring år 1900 og sluttede kort efter 1945.

Danatex

En anden vigtig artikel var Danatex: bjergfyrstammer skåret i meterstykker, 5-15 cm i top, ikke for krumme og sat i rummetre ved bilfast vej. De blev afsat til Trolhede Pladeindustri, der afbarkede træet i tromler og sleb det til en “masse”, der blev presset i plader af forskellig tykkelse og hårdhed og anvendt i byggeriet. Fabrikken var startet på Hedeselskabets initiativ og med dette som medejer. Danatex-plader brugtes hovedsageligt som indvendig isolerende vægbeklædning, men pga brandfare er denne anvendelse ikke længere mulig.

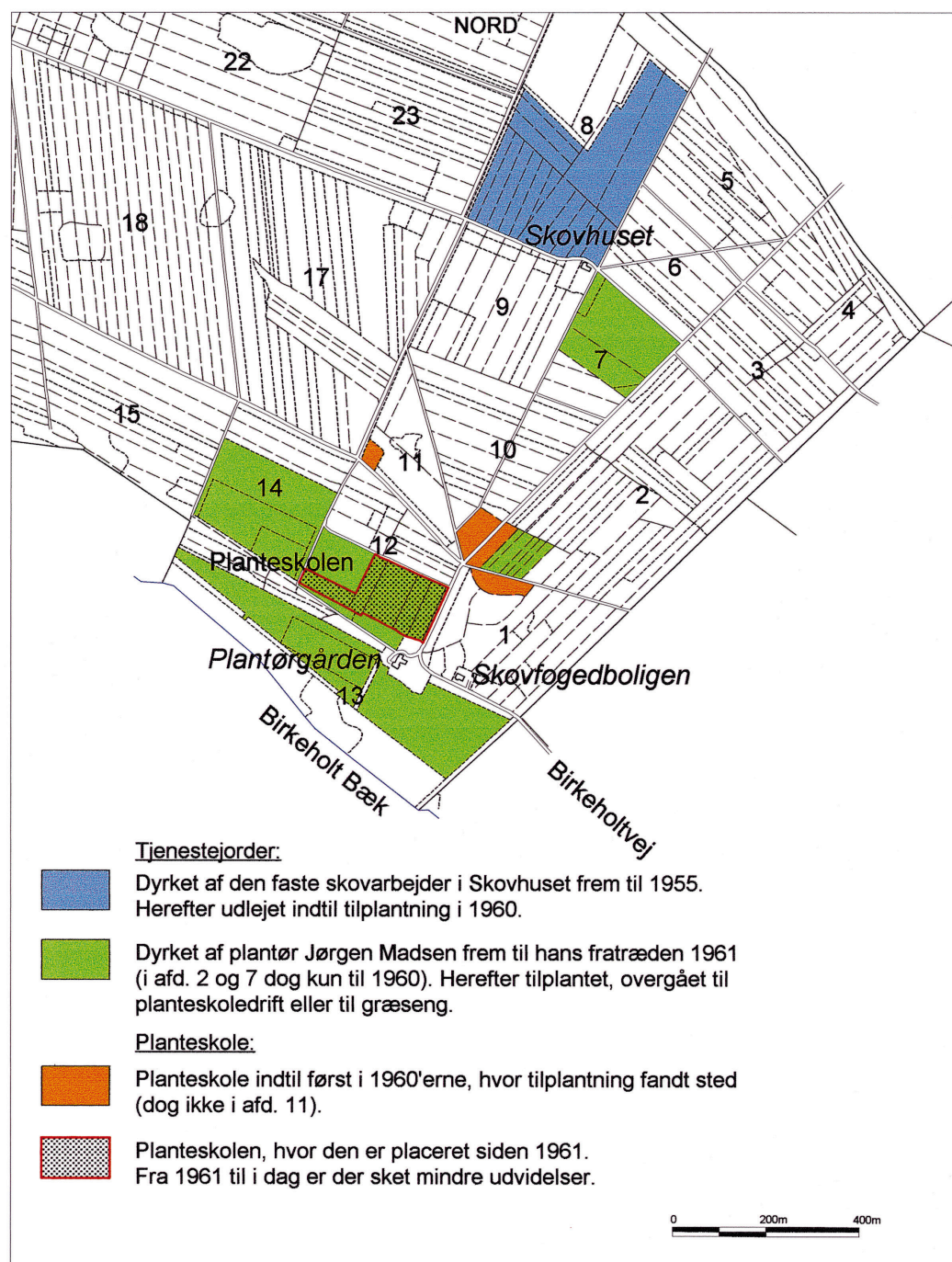

Kulsvidning af bjergfyr i Sønder Omme Plantage ved Kulovnepladsen. Blikskuret i baggrunden fjernes ved svidningens ophør kort efter 2. Verdenskrigs afslutning.

Bjergfyrfornyelsestid

De ældste bjergfyrbevoksninger var i 1950'erne modne til fornyelse med mere værdifulde træarter. Hertil var Tolne-ploven et værdifuldt redskab. Den var udviklet af skovrider Sven Larsen, Hedeselskabets distrikt i Tolne, Vendsyssel. Trukket af en 1 m bred larvefodstraktor (Bristol) banede den sig vej mellem bjergfyrreækkerne, så det meste af bjergfyrrene kunne bevares som skærm over den nye kultur, der for det meste var rødgran, omorika eller sitka. Men bjergfyrrene skulle før eller siden fjernes, og så var det væsentligt med gode afsætningsmuligheder for bjergfyrprodukterne.

Man tilstræbte balance i årsregnskaberne og fornyede så store arealer bjergfyr som økonomisk muligt, men alligevel var der betydelige arealer med bjergfyr, som var blevet for gammel og udlevet til underplantningsmetoden. Man gik da over til at afdrive arealer på op til 5 ha til brændselsflis (en ny afsætningsmulighed) og dybpløje. Herved gik ganske vist det værdifulde skovklima, man havde under og mellem bjergfyrrene, tabt, men dybpløjningen modvirkede frostskafer (intet ukrudt) og tørreskafer, idet fordampningen fra jordoverfladen blev nedsat, og planterne søgte dybt ned i jorden til de nedpløjede næringsstoffer.

Beliggenhed af de oprindelige tjenestejorder og planteskolearealer.

Dybdepløjning af tidl. bjergfyreareal med henblik på tilplantning med gran. Ploven nedpløjer alene bjergfyrstødene, idet stammer og grene er fliset til energiftis.

Skovbrand

D. 4. maj 1967 brændte 55 ha i Plantagens nordlige del vest for Juellingesholmvejen. 4 ha ung eg, 33 ha 20-årig rødgran og 18 ha 20-årig bjergfyr blev flammernes bytte. 49 ha blev genplantet, idet egne overlevede branden. Endvidere udnyttede man muligheden for at udbedre den øst-vest gående vej samt anlægge et 15 m bredt nord-syd gående brandbælte.

Arealet blev genplantet med 39 ha contortafyr og skovfyr, og 7 ha tilplantedes med rødgran, omorika og lærk. I nordkanten blev anlagt et løvtræbælte på 3 ha.

Plantagen var forsikret for såvel vedmasse som genplantning. Fra "National" udbetaltes 27.650 kr. som erstatning for tabt vedmasse, og fra "Dansk Plantageforsikringsforening" udbetaltes til genplantning 1.400 kr. pr. ha, i alt 68.600 kr.

Den samlede forsikringssum viste sig at kunne dække udgifterne ved genplantningen.

Et udsnit af det i 1967 brændte areal med 20-årig blanding af rødgran og bjergfyr.

De brændte arealer blev pløjet med en meget stor dybdepløj, hvis størrelse fremgår af et andet foto. To bæltetrukne caterpillare trak ploven, og resultatet ses på billedet ovenfor. De brændte og tørre træer blev kvast itu af caterpillarne, hvorefter dybdeploven kunne vende overjord og kvas ned i furen, så kun lidt stak ovenud. Der blev derefter plantet i sandet mellem furerne.

Skovfoged Henning Hvid Kristiansen ved den dybdepløj, der brugtes ved jordarbejdet forud for tilplantningen af det i 1967 brændte areal. Den formåede at nå 1 m i dybden, selv ved alforekomst i denne dybde. Af billedet kan man se, at muldfjælen blev tyndslidt, hvilket krævede hyppige udskiftninger.

Udtynding og skovning af gran

En anden vigtig opgave var tynding i de mange unge rødgranbevoksninger. Herfra aftog Trolhedefabrikken også et udmærket og godt betalt produkt, kaldet Troldekt, hvilket er finkvistede rødgranstammer, skåret i meterstykker, 10-15 cm i top og sat i rummetre ved bilfast vej. De blev afbarket maskinelt på fabrikken og høvlet til spåner, der blev blandet med cement og presset til byggeplader af forskellig tykkelse. De to produkter, som fabrikken aftog, var af uvurderlig betydning for hedeplantagernes økonomi. Troldekt i varierende udgaver er fortsat et udbredt produkt til brandhæmmende og lyddæmpende loftsbeklædning.

Tyndingen gav også mange småeffekter, såsom elpæle, vandbygningspæle og høststativer, som der var kamp om afsætning for, da der var stort udbud overalt i landet.

En ny mulighed for afsætning af træeffekter i små dimensioner opstod i slutningen af tresserne, da vi begyndte at eksportere nåltræ fra danske skove til celluloseindustrien i Sverige. Dette ændrede skovningsteknik-

ken radikalt, idet cellulosetræet skulle aflægges på 3 m. Hidtil var langt de fleste effekter blevet aflagt på 1 m's længde, og al skovning udførtes endnu manuelt.

Det krævede omstilling for skovarbejderne at skulle håndtere træet i 3 m lange stokke. Samtidig fandt der en kolossal udvikling sted af skovnings- og udkørselsmaskiner, og aflægning og sortering blev tilpasset, så maskinernes kapacitet kunne udnyttes optimalt.

Dette nye produkt førte skovbruget ind i industrialiseringens vilkår, nemlig hurtige skift i priser, hurtig tilpasning af effektaflægning og rettidig levering af råtræet.

Al skovning udføres nu med maskiner, der samtidig opmåler produkterne. Det har givet stor økonomisk og tidsmæssig besparelse, samtidig med at det har forbedret foryngelsesmetoderne, idet det har medført, at man nu i stor udstrækning er gået over til at forynge under skærm i stedet for at bruge renafdrift, som følge af at man med skovningsmaskiner kan fjerne overstandere uden at beskadige underkulturen.

En anden nyskabelse er et aggregat, der kan sættes på traktorens kranarm og bore udmærkede plantehuller under skærm uden at beskadige skærutræernes rødder.

Disse foryngelsesmetoder i forbindelse med de senere års tilskudsmuligheder, har gjort det overkommeligt at konvertere en del af de store rødgranarealer til grandis, douglas, løvtræ, o.l., hvilket vil gøre Plantagen mere stabil, varieret og spændende.

De senere års svigtende økonomi ved træproduktion har tvunget skovbruget ud i at satse på juletræ- og pyntegrøntproduktionen, mest af nordmannsgran og nobilis. På de oprindelige hedesletter har det vist sig vanskeligt at dyrke nordmannsgran til juletræer, navnlig på grund af skader ved forårsnattefrost, hvorimod nobilis klarer sig bedre. En del af "plantørens tjenestejord", som skovloven for øvrigt kræver tilplantet, er derfor beplantet med nobilis og foreløbig med et godt resultat.

Det er økologi, bæredygtighed, naturnærhed, rekreation o.l., der for tiden diskuteres, tales og skrives om, mens produktion og økonomi er trådt mere i baggrunden. Det er således helt andre tider for Sønder Omme Plantage, end da den blev stiftet, og det bliver spændende at se, hvad fremtiden vil bringe. Den nære tilknytning til Hedeselskabet sikrer, at man fortsat følger godt med i udviklingen inden for skovbruget.

Den forstlige ledelse

Iflg. Aktieselskabets vedtægter vælger Hedeselskabet et medlem til Plantagens bestyrelse, hvilket indtil 1998 har været Hedeselskabets lokale skovrider. Hedeselskabets repræsentant i bestyrelsen er i jubilæumsåret skovrider Finn A. Jensen, Vejle.

Hedeselskabet har i alle årene udarbejdet arbejdsplan og budget til forelæggelse for Plantagens bestyrelse, samt ført Plantagens regnskab.

Ved plantør Jørgen Madsens afgang i 1961 blev tilknytningen til Hedeselskabet yderligere styrket ved Henning Hvid Kristiansens ansættelse som fælles skovfoged for Sønder Omme Plantage og Hedeselskabet, på den måde, at han foruden Sønder Omme Plantage skulle tage sig af plantager i Ølgod kommune m.fl.

Skovfoged Henning Hvid Kristiansen blev i 1997, efter 36 års ihærdigt virke for Plantagen, afløst af skovfoged Marius-Ole Sørensen, der har bolig på Rotvigsgård ved Skovlund, mens Hvid fortsat bebor skovfogedboligen i Sønder Omme Plantage.

Hvid, Finn

Plantagejagten og Jagtforeningen

v/ Jes Chr. Langager og Benni Hansen

Allerede fra Aktieselskabets start har der været interesse for at leje og drive jagt på Selskabets areal. De første år må vildtbestanden have været meget begrænset på det åbne og sandede terræn og bestod vel mest af agerhøns og urfugle, og af hårvildt harer og ræve. Først i 30'erne var der så meget bevoksning på arealet, at råvildtet kom til, og i 40'erne kronvildtet. De første jagtlejere var forstassistent og Plantagens senere mangeårige skovrider J. Holt og en grosserer Jensen fra Odense, der betalte den fyrstelige leje af 60 kr. årligt. Næste lejer var hotelejer Elisius Petersen, Fakkegrav, der sikkert ikke kom på jagt i Plantagen hver søndag med en rejse på 70 km fra Stouby og til Sønder Omme og med de transportmuligheder og veje, man havde først i 1900 tallet. Han blev da også hurtigt træt af det rejseri, og i 1913 overtager kommunelæge A. C. V. Rasch, Sønder Omme, jagten, men allerede i 1918 kommer Elisius Petersen igen i et konsortium med amtsrådmedlem Østergaard Hansen,

Fra "Plantørgården". Den var frem til 1961 tjeneste-
bolig for plantør Jørgen Madsen, men er nu lejebolig.

"Skovhuset" som det så ud med stråtag.

Barrit, og skibsreder Fr. Hansen, Ulbækhus. De overbød læge Rasch med det på den tid sikkert formidable beløb af 450 kr. årligt. Rasch havde betalt 250 kr.

I 1918 stiftedes Vejle Jagtforening som en lokalafdeling af Dansk Jagtforening, og i 1920 anmoder de tre lejere af jagten i Plantagen om, at Vejle Jagtforening overtager dette lejemål. Det aftales, og Vejle Jagtforening har siden haft jagten i Sønder Omme Plantage, hvilket i 100 års jubilæumsåret altså vil sige i 81 år - sikkert et af de ældste jagtkonsortier på samme terræn i Danmark. Ud over Plantagens areal samlede Jagtforeningen gennem årene megen jagt på omliggende arealer, således i Baggesgårde og øst for Plantagen. Det var særligt agerhønsjagt man kunne drive på disse markjorder, og det var dengang der endnu var ukrudt til agerhønsene at leve af. De fleste af disse lejemål er nu på andre hænder, så Vejle Jagtforening af 1918 i dag koncentrerer sig om at pleje og beskyde vildtbestanden i Plantagen.

De første års hedejagt har sikkert været drevet som fuglejagt med stående hund, men så snart Plantagen var nogenlunde beplantet og der var begyndt at komme hårvildt, gik man over til klapjagt, hvor i mange år lærer K. O. Knudsen, Sønder Omme, var en myndig leder af klapperkæden, der bestod af hans skoleelever. Men i 60'erne var lærer Knudsen trådt fra, og børnene havde fået andre søndagsinteresser, og man gik derfor over til drivjagt, hvor nogle af jægerne drev såterne af sammen med deres hunde, og denne jagtform er stadig gængs i dag. Herudover dyrker Jagtforeningens medlemmer naturligvis også pürschjagt på råbukke om sommeren og mindre medlemsjagt på bl.a. kronvildt om vinteren.

Jagtfrokosten er dagens sikreste såt med udbytte til alle, og den må i gamle dage have været indtaget på grøftekanten og i dårligt vejr måske i Plantørgårdens lade. Senere fik man så bilerne at sidde i, men i slutningen af 40'erne fik Vejle Jagtforening af 1918 sin egen hytte i form af en barak, som man havde erhvervet fra tyskernes efterladenskaber på Vandel Flyveplads og stillet op ved Brunbjerg. Den fungerede som medlemmernes tilholdssted i over 40 år, og for de jægere, som kom der, knytter sig mange minder til dette sted. I 1989 blev hytten revet ned, og Jagtforeningen fik en ny jagthytte ved overtagelsen af lejemålet af "Skovhuset", som foreningens medlemmer istandsatte og indrettede til en velfungerende jagthytte, der også i et vist omfang anvendes af Plantagen – f.eks. til afholdelse af skovarbejdernes årlige julefrokost.

Af "store" ledere i Vejle Jagtforening af 1918 kan bl.a. nævnes landstingssagfører Søren Røns, Vejle, der var formand fra midten af 30'erne og 30 år frem. Det var under hans formandsperiode, at Vejle Jagtforening af 1918's medlemstal blev så stort, at man omdannede foreningen til et konsortium med begrænset medlemsantal, og en ny lokalafdeling af Dansk Jagtforening stiftedes i Vejle i begyndelsen af 40'erne. Efter Røns

fulgte nu en lige så navnkundig jæger, nemlig grosserer Tage Christensen, Vejle, der imidlertid kun fik kort tid at fungere i, idet han efter at være flyttet til Spanien i 1969 efterfulgtes af slagtermester Holger Christensen, Vejle, der var formand til 1992. Herefter var direktør Vagn Clausen formand frem til 1995, hvor han blev afløst af den nuværende formand, statsautoriseret revisor Benni Hansen.

En så gammel forening som Vejle Jagtforening af 1918 har naturligvis fejret jubilæum hvert 25'ende år, og det første fandt sted på Grand Hotel i Vejle i 1943 (25 år), hvor der bl.a. serveredes det første kronvildt, der var skudt i Plantagen, nedlagt af Tage Christensen. Det var i Søren Røns' tid, og det næste jubilæum faldt derefter i Tage Christensen's formandsperiode, nemlig 50 året i 1968. Man var igen på Grand Hotel i Vejle og med Dansk Jagtforenings formand, skovrider Kjeld Ladefoged

Vejle Jagtforening af 1918's første jagthytte ved Brunbjerg. Den blev erhvervet kort tid efter anden verdenskrig, hvor den havde stået på Vandel Flyveplads, og fungerede som jægerens tilholdssted til 1989, hvor den blev nedrevet. Altså i over 40 år. På billedet holder den daværende formand, slagtermester Holger Christensen, Vejle, morgenparole.

De øvrige jægere er fra venstre gårdejer Hans Nørgaard, Jelling, slagtermester Thorkild Petersen, Vejle, konsul Jes Chr. Langager, Vejle, der ikke blæser midt i parolen men blot varmer jagthornet op, og tandlæge Kristen Sørensen, Vejle.

“Skovhuset” i nuværende skikkelse som jagstue. Oprindeligt var det en af de landejendomme, som A/S Sønder Omme Plantage overtog ved købet af plantagearealet i 1901. Siden blev det bolig for en skovarbejderfamilie, sidst Paulins, og var derefter fritidsbolig for forskellige lejere, indtil det i 1989 blev jagstue for Vejle Jagtforening af 1918.

Medlemmer af Vejle Jagtforening af 1918 har gjort et stort arbejde med at sætte ejendommen istand, så den i dag fremtræder yderst velholdt. Det var stærkt på tale i slutningen af 80'erne at nedrive ejendommen, men den nuværende bestyrelse er meget taknemmelig for, at nedrivningen ikke vedtoges.

fra Århus, som hædersgæst. 75 års jubilæet fejredes i 1993 på Hotel Bredhus i Bredsten med direktør Vagn Clausen, Hedensted, i formandsstolen.

Vejle Jagtforening af 1918 har, som det fremgår af det foranstående, eksisteret i 83 år og har haft jagten i Plantagen i 81 år. Den høje alder har ikke svækket foreningens livskraft, og en stabil medlemskreds nyder hér i 2001 jagten og naturen i Plantagen. Foreningens mangeårige tilknytning til Plantagen medfører, at medlemmerne føler et særligt ansvar over for Plantagen og dens vildtbestand, hvilket ud over at være til glæde for jægerne selv også kan glæde Plantagens aktionærer og gæster.

Nedenfor gengives en artikel i tidsskriftet “Dansk Jagt, marts 1991” om Vejle Jagtforening af 1918. Reportagen, der er af Max Steinar, giver et godt indblik i foreningens historie og udvikling gennem nu godt og vel 80 år. (Der er foretaget enkelte rettelser i artiklen).

Landets ældste konsortium

Overskriften er lidt af en tilsnigelse. På “Dansk Jagt” ved vi, at der findes ældre konsortier end det, som beskrives i artiklen her - men hvor?

Nuancerne i at gå på jagt er mange. Den ensomme fryd ved bukkepürschen en solskinnet sommermorgen, skumringsjagten sammen med et par kammesjucker efter ænder en vindblæst efterårsdag eller en af de mange andre former for jagt, som Dianas store fanskare udøver. Men næppe finder man en jagtform, der som konsortiejagt er fuld af udbytterige og fornøjelige detaljer.

Specielt hvis der er tale om et solidt, grundmuret konsortium med mange år på bagen. Som i dette tilfælde. Jagtkonsortiet “Vejle Jagtforening af 1918” har faktisk så mange år på bagen, at flere par jagtbukser så at sige må være slidt op. Siden 1918 har skiftende medlemmer af dette ældgamle konsortium i fællesskab betragtning af jagtens stier.

Og det med de skiftende medlemmer skal udelukkende forstås på den måde, at hvor alderens tand til sidst har gnavet for dybt i et gammelt medlem, er geværet modvilligt hængt på knagen og pladsen overladt til en ny og yngre nimrod. For gennemgangen i konsortiet har været begrænset til et næsten umåleligt minimum.

Som nu i tilfælde med slagtermester Holger Christensen. Den 17. marts 1942 blev den dengang aktive, unge slager optaget som menigt medlem i konsortiet. Seksten år senere blev han vejet og fundet tung og indsigtfuld nok til at opnå en plads i bestyrelsen for endelig i marts 1969 at opnå det hæderfulde valg til formand for konsortiet.

Holger Christensen var som sagt ikke noget særtilfælde. Når først man er kommet gennem nåleøjet, så bliver man i “Vejle Jagtforening” i mange år. Jagten er på ingen måde specielt bedre end andre steder, jagtlejen er ej heller i den billige ende, så hvad er det så, der får folk til at hænge solidt fast i medlemslisten?

Måske den millimeteragtige præcision, som hele konsortiets virke udøves med. Intet får lov at foregå tilfældigt, omhyggelig planlægning betragtes som en dyd.

Årskontingent på otte kroner

Siden den 4. februar 1920 har konsortiet haft jagten i Sønder Omme Plantage. Det var medlemmet, hotelejer Elisius Petersen, som sammen med et par kammerater tidligere havde haft jagten, og han udvirkede, at “Vejle Jagtforening af 1918” blev de nye lejere.

Af den årsag steg kontingentet for alle nye medlemmer til 10 kroner. Ellers var det årlige kontingent 8 kroner. Vel rigeligt højt, syntes enkelte.

Siden har konsortiet afholdt en lange, oplevelsesrig perlerække af jagter i Sønder Omme Plantage. I de første år lykkedes det at nedlægge et af de dengang sjældne rådyr på det overvejende hedeareal. I konsortiets 25-års jubilæumssæson blev det første stykke kronvildt nedlagt (og fortæret til jubilæumsfesten), mens urfugle omvendt var flittige gæster i datidens jagtprotokoller.

Beløbet for jagtlejen det første år er ikke nedskrevet, men i 1923 betalte man 680 kroner for jagten på Sønder Omme Plantages 822

Et af de få gamle billeder fra konsortiets spæde start. Mens billederne halter lidt, så er den gamle protokol mere detaljeret. Oven i købet er Byhistorisk Arkiv i Vejle interesseret i den.

Der er rig mulighed for blandt andet støvterne at få god motion i den 822 ha store Sønder Omme Plantage.

hektar land. Meget har ændret sig siden, inklusive kronens værdi. Alle jagter gennem hele sæsonen, spændende fra bukkepürschen og året ud, er planlagt i god tid. Bukkejagten går på tur frem til den 1. juni, hvorefter der er fri jagt. Dog skal der rapporteres til enten formanden eller kassereren i tilfælde af pürsch, så en vis form for koordination er mulig. Hvis bestyrelsen skønner, at der er nedlagt tilstrækkeligt med bukke, kan de lukke for jagten. Dog har hvert medlem ret til mindst én buk.

Skal jeg afkorte dine lidelser?

“Dansk Jagt”s udsendte havde fornøjelsen at blive inviteret med på en af sæsonens støverjagter, hvor normalt kun medlemmerne har adgang. Både riffel og haglgevær er med i bilen sådan en dag, for man starter med riffel på blandt andet brandbælterne og slutter sidst på dagen med haglbøsse i de tættere dele af plantagen.

Parolen denne dag står Holger Christensen for. Styrken i hans tale står mål med kvaliteten af indholdet. Eller sagt på en anden måde - selv om enkelte af jægerne skulle være udstyret med høreapparat, er et sådan hjælpemiddel unødvendigt. Kort og præcist bliver lektionen læst, og ingen misforståelser er mulige.

Efter en veloverstået formiddag kommer nok et højdepunkt, idet frokosten indtages i den gamle gård, “Skovhuset”, som medlemmerne mere eller mindre selv har renoveret. Ingen slinger i valsen er mulig, ej heller for den, der ikke måtte vide at kende sin egen begrænsning. For år tilbage var der et par uheldige episoder med spiritusproblemer, der resulterede i syndernes degradering fra bøsseførere til klapper-drenge. Nu styrer konsortiet suverænt og diktatorisk den side af forplejningen. Ellers er tonen i “Vejle Jagtforening” af den rigtige kaliber, som må fornøje Diana at høre. Spændende fortællinger er rigt belagt med humor i umådeholden mængde og af høj karat. Selvsagt er der masser af små anekdoter at øse af i så gammelt et konsortium. Vi skal spare læsernes smilemuskler trods denne motions uomtvistelige gavnlige karakter og nøjes med en enkelt historie på niveau med glæden ved at nedlægge en kapitalbuk:

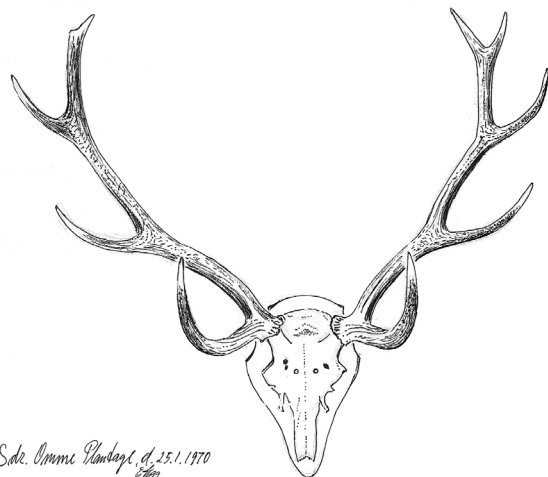
Jagten var i fuld gang. Ved et spor gennem skoven stod en rimelig korpulent benzinforhandler på post. En ræv valgte netop dette sted til at forsøge at undgå drevet, med det resultat at den øjeblikkelig blev sendt til de evige musemarker efter en velplaceret, absolut ikke blyfri stikpille fra benzinforhandleren.

Da han ville hente sin ræv, endte han i stedet i konsortiets historiebog og dermed i “Dansk Jagt”. Denne benzinforhandler har aldrig lidt af nervøs spisevægtring, hvilket har forøget hans imponerende korpus og formindsket hans mobilitet. Så i forsøget på passage af en dyb grøft gik det grumme galt, og benzinforhandleren faldt på ryggen ned i bunden af grøften. Her lå han i det lave vand, omtrent som en skildpadde, der er lagt på ryggen og kunne ikke selv komme op derfra.

Naboskytten nærmede sig. Den ældre konsul Hugo Langager kikkede ned til den uheldige benzinforhandler, og ved sin venlige kommentar afslørede han mange års diplomatisk evne udi formuleringens kunst: Jeg besidder desværre ikke den fysiske formåen til at kunne hjælpe dig, men jeg kan afkorte dine lidelser! Hvorefter Langager puttete patroner i sit gevær !!!

Lige til museet

Faste begivenheder pryder kalenderen hvert år. Som for eksempel den omtrent obligatoriske konsortietur til hjorteskydebanen i Ørre i august. Eller jagten den 1. søndag i november, da alle lodsejere (med marker uden for plantagen, som konsortiet har lejet) og andre gode naboer er inviteret med. Eller som julejagten, hvor udbyttet er omvendt proportionalt med den fornøjelse, som de højt talende jægerkoner og børn har ved at gå igennem det hovedsageligt nåletræsdækkende område. Jagten slutter allerede ved middagstid, hvorefter der er rig lejlighed til ved frokosten at hilse på hinanden og eventuelle nye medlemmers hustruer. Konsortiet hører til blandt landets ældste, og også på anden vis er "Vejle Jagtforening af 1918" speciel. Konsortiet er så at sige en museumsgenstand. Forstået på den måde "Byhistorisk Arkiv" under Vejle Kommune er meget interesseret i det ældgamle konsortiums tidligere liv og levned. Den gamle, indbundne protokol har museet bedt om at få udleveret, hvis konsortiet nogen sinde vil skille sig af med den. Det er værd at have in mente for nydannede konsortier. Årene går, vi går alle uundgåeligt med, og skal gamle tiders hændelser huskes, er det skrevne ord det bedste. På det hvide eller måske efterhånden gulnede papir kan det hele stå gemt, så fakta er i behold. Ellers har både kendsgerninger og jagthistorier som bekendt en tendens til at blive mere farverige og mindre sandruelige efter gentagne fortællinger.

Mit hjem i Sønder Omme Plantage i 40 år

v/ Sonja Hvid Kristiansen

Skoven er et land, træerne og dyrene er dets indbyggere. For at forstå et land må man lære dets indbyggere at kende.

Jeg kendte ikke meget til skoven og dens indbyggere, da jeg blev skovfogedkone, ud over at jeg vidste, at det var i skoven, man hentede årets juletræ, og om foråret, når bøgen sprang ud, tog man på løvspringtur med madkurven og plukkede anemoner. Men årene i Sønder Omme Plantage har lært mig, at uanset hvilken tid på året, man vandrer i skoven, er det et udbytte for sjælen at udforske dette land.

Ved et 100 års jubilæum vil det være naturligt at se tilbage i tiden, og da den jubilerende A/S Sønder Omme Plantage har været rammen om vores hjem og hverdagsliv i 40 år, vil jeg lade blikket gå tilbage til den 1. november 1961.

Jeg var ung, forelsket og nygift da jeg med min mand flyttede ind i en nyopført skovfogedbolig i det sydøstlige hjørne af Plantagen. Det blev starten til, for mit vedkommende, livet i skovene, hvor vi som familie har oplevet eventyrets nuancer i både sol, blæst, storm og regn. Årene har givet os billeder, hvor erindringen kan fremkalde lys, latter og begejstring, billeder som fremkalder ubehag, billeder præget af vemod, billeder som udstråler glæde og de allervigtigste, billeder der er præget af hverdagens stille glæder.

Mit første møde med Sønder Omme Plantage husker jeg tydeligt. Flyttemanden spurgte adskillige gange, om jeg nu var sikker på, at vi var på rette vej. Men vi nåede da frem til det sted, der nu skulle være mit hjem. Vi ankom i et rigtigt blæsevejr til ét for mig, dengang i hvert fald, udsted i ødemarken eller for at bruge Dalgas' ord fra 1870 "Danmarks sørgeligste hedeegn". Jeg tænkte, klarer jeg at bo på så afsides et sted, i et hus bygget i en sandgrav, ingen have kun goldt sand, langt til købmand, skole m.m. Jeg følte mig meget alene i den store skov. Jeg vil gerne i den forbindelse nævne det lokale bestyrelsesmedlem, Herman Laugesen. Han var mig til stor hjælp m.h.t. at holde modet oppe. Han kom ofte ud med en pose rundstykker for at se, om jeg befandt mig godt. Herman Laugesen døde i 1990, få måneder før han kunne have fejret 50 års jubilæum i Plantagens bestyrelse.

Mens min mand boltrede sig som en fisk i vandet med sin nye skovpart, gik jeg i gang med at udforske mit nye land og dets indbyggere.

Den første vinter, i februar måned, rasede der et stormvejr, træerne

væltede omkring os som tændstikker, taget blæste af skovarbejderboligen, hvor Erna og Chr. Paulin boede med 4 børn. Nu har jægerne overtaget og restaureret boligen, der fremtræder som et smukt jagthus, der er udgangspunkt for jagterne.

Forår blev det og vi startede med at anlægge haven. Vi kørte i læsevis af jord i sandgraven, hvorefter der blev sat kartofler så huset stod pludselig midt i en kartoffelmark. Opvokset på landet vidste jeg, at en kartoffelafrøde skulle være god til at rense jorden for ukrudt. Det var herligt at kunne grave nye kartofler op hver dag den sommer. Læ behøvede vi ikke at tænke på, det havde vores forgænger på smukkeste vis sørget for til os.

Der er få ting, der har givet mig sådan en tilfredsstillelse som at anlægge haven her ved skovfogedboligen. Det var et projekt, der skulle være i harmoni med skoven, med andre ord et arbejde der skulle gøres med kærlighed og forståelse samtidig med, at det skulle rumme en ydmyghed over, at vi påtvang naturens stilhed og værdighed vores tilstedeværelse. Jeg synes selv, det er lykkedes trods sand og al.

I dag føler jeg bestemt ikke, at det er Danmarks sørgeligste hedeegn, tværtimod.

Nu blomstrer der humle, slåen og de første roser, orange triumph, som jeg plantede det første forår udfolder sig stadig på smukkeste vis og

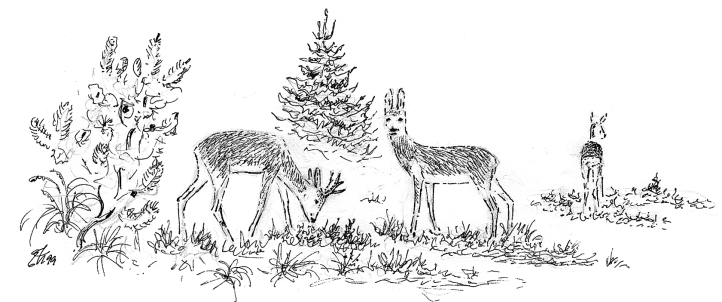
Sonja Hvid Kristiansen præsenterer skovfogedboligen, hér set fra engsiden i år 2000. Som man ser, gemmer boligen sig nu bag et smukt løvhang, men det er kommet til siden starten i 1961, hvor huset syntes at ligge i en sandgrav.

erindrer mig om mit første forår i mit nye "land".

Omkring skovfogedboligen stod der en gammel rødgranbevoksning fra 1901. Et træ fra denne bevoksning lever endnu og står som et var-tegn for enden af vores garage og minder os om, at trods sand og ahl er det ikke så ringe endda at blive 100 år.

I sommeren 1962 var der ikke mangel på solskinstimer. Det var en rigtig varm sommer, og i august kom der en lille ny beboer i skoven, vores datter Lone blev født. Hun har altid følt sig stærkt knyttet til naturen og sit barndomshjem i Sønder Omme Plantage – og det føler hun sig stadig. Selv om skolevejen var lang og besværlig til tider, var det mødet med skovens dyr, der var samtaleemne, når hun kom hjem fra skole. Lone bor i dag i Scotland og er gift med Douglas, en skotsk forstmand. De har givet os 3 børnebørn, Jessica, Sarah og Jonathan, for hvem Sønder Omme Plantage er indbegrebet af ferie hos Bedstefar og Bedstemor i Danmark og cykelture i deres mors barndomsskov, som nu også har tilsmilet dem med gode oplevelser.

Jeg har altid været hjemmearbejdende, nok den sidste generation af skovfogedkoner, der ikke selv har et arbejdsliv uden for hjemmet. Sønder Omme Plantage var den største af plantagerne ud af de ca. 3.000 ha skov, som min mand administrerede for Hedeselskabet. Det var et arbejde, der udviklede sig til at blive en livsform for hjemmet. Telefonen skulle passes. Husk på, det var før mobiltelefonen kom til, så hver dag, når min mand kom hjem, var der en lang liste, han skulle ringe tilbage til. Der fulgte også mange repræsentative opgaver med. Plantagen har ofte været vært ved ekskursioner, og hvor der indgik kulinariske traktementer var jeg behjælpelig. Jeg husker f.eks. engang, da det internationale Energiagentur kom på besøg med gæster fra 17 forskellige nationer. De skulle have madpakker, øl og kaffe bragt ud i skoven. Ligeså har både den danske og norske Landbohøjskole gæstet Plantagen samt daværende landbrugsminister Kofoed og hans følge. Jeg kunne nævne mange

flere. Jagthytten og senere Skovhuset blev pyntet op, så gæsterne kunne føle sig velkomne. For mig har det været meget berigende at denne vej at have truffet så mange spændende mennesker.

For at kunne leve i nutiden må man have kendskab til fortiden.

Når man er så privilegeret at være med til at hylde en 100-årig plantage, føler man stor ydmyghed og stor beundring for de mennesker, der havde idealisme til at tage kampen op mod lynen og plante skov for midler, vi ikke har fantasi til at forestille os i dag. I mange skove findes der kulturminde, der fortæller om fortiden. Det gør der også i Sønder Omme Plantage. Ca. 200 m nord for skovfogedboligen findes der en kålgårdshave, hvor digerne fortæller os, at her har boet mennesker.

Ældre mennesker her på egnen har kunnet fortælle om det hus, der har ligget indenfor disse diger. I dag er det ikke til at forstille sig, at der har boet en familie med tusinder af ha hede omkring sig for hvem hver dag var en kamp for det daglige brød og med vestenvinden som den evige modstander.

Den 100 år gamle rødgran, der stod ved garagen, faldt for orkanen d. 3. december 1999. Billedet viser Sonja Hvid Kristiansen på gårdspladsen til skovfogedboligen ved siden af resten af den vindbrudne stamme til erindring om den dramatiske stormfaldsdag.

Man kaldte i øvrigt disse kålgårdshaver for kvindens ager. I flg. litteraturen hævdes det, at kvindernes største indsats i menneskets kulturudvikling netop har været at udvikle agerbruget og dermed sørge for planteføden, medens mændene gik på jagt og skaffede kød. Ordet gård betyder indhegnet sted, og vi har jo stadig skik for at indhegne vore haver.

I de gamle landbosamfund havde mange gårde og husmandssteder en kålgård, men efter de store landboreformer i slutningen af 1700 tallet blev mange gårde flyttet ud fra landsbyerne og som følge deraf kom der flere og større kålgårde.

Digerne kendetegner kålgårdene. De blev bygget af sten, granris eller græstørv, alt efter hvor i landet man boede, og var den tids form for det læ, som var så vigtigt for at kunne dyrke de grøntsager, der var helt afgørende for familiens husholdning.

Rødderne stikker dybt

Jeg har altid været bevidst om, at hjemmet her var en tid, vi havde til låns, og at der ville komme en dag, hvor der skulle siges farvel til det sted, som jeg syntes så så ørkesløst ud for 40 år siden. Rødderne stikker dybt i dag trods sand og ahl. Mit liv har været en lang vidunderlig skovtur, hvor jeg har oplevet alle nuancer i de fire skiftende årstider på nærmeste hold. Dyrene og træerne har været mine nærmeste "naboer". Jeg vil også gerne nævne tre skovarbejdere, Niels, Jørgen og Kaj som ved deres tilstedeværelse og loyalitet også blev et naboskab, jeg værdsatte højt, og som jeg er glad for at have lært at kende.

Tæt på naturen

Vi er ofte blevet stillet det spørgsmål, om vi har betragtet det som en selvfølge at bo midt i en skov, eller nogen har spurgt os, om vi nu også ser alle de nuancer, de fire årstider udfolder i en hedeplantage, og enkelte har rent ud sagt, at de højst kunne klare det 14 dage i en sommerferie.

Nej, vi har ikke betragtet det som en selvfølge.

Det er svært at sige, hvilke årstider, der gør størst indtryk på os.

Er det at opleve sommeren og møde et kuld rævehvalpe optaget af leg.

Er det at finde en kurvfuld kantareller, jeg siger ikke hvor, eller er det efteråret, hvor skoven står med en farvepragt, som intet moderne reklamebureau kan hamle op med, eller er det vinteren, hvor skoven står pudret i sne, og hvor vi fra køkkenvinduet kan følge fuglene på foderbrættet og råvildtet ved dets sliksten, eller er det foråret, hvor naturen vågner op og forårsbebuderne breder sig som et tæppe omkring huset.

For slet ikke at tale om at sidde på en lyngknold ude på heden, hvor der er højt til loftet og langt til væggene og se solnedgangen.

I 1997 gik min mand på pension efter 43 års tjeneste ved Det danske Hedeselskab, og vi nyder nu den tredje alder. Vi var så heldige, at vi ikke skulle rykke rødderne op og forlade vores hjem. Vi kunne blive boende her i vores elskede skov. Behøver jeg at fortælle, at det er dejligt at få lov til at blive ældre sammen med de bevoksninger, min mand har grundlagt, og som vi har fulgt siden 1961. Vi stiler ikke efter at blive 100 år, som den gamle rødgran ved garagen. Nu er det kvaliteten af den tid, der ligger foran os og ikke kvantiteten, vi stræber efter.

Et særpræg for Sønder Omme Plantage er de lange, lige veje. Her et kig ad Kuloovnevejen, som den tager sig ud lige vest for Jællingsholmvej.

Planteskolen

v/ Henning Hvid Kristiansen

Planteskolen har altid haft en central placering i forvaltningen af Aktieselskabet og ydet væsentlige bidrag til Plantagens opbygning og senere til dens vedligeholdelse, idet det altid har været bestyrelsens holdning, at det afkast, planteskolen kunne give, skulle reinvesteres i Plantagen.

Den har ikke blot været voksestedet for langt største parten af de planter, der blev anvendt ved anlægget og de senere foryngelser, men også været leverandør til en stor del af egnens plantager.

Der har altså været produceret planter fra begyndelsen af Aktieselskabets stiftelse på de samme arealer indtil 1961. Der har ikke været tale om såkaldte "flyvende planteskoler". Betegnelsen flyvende planteskole dækker over en ofte benyttet praksis ved anlæg af hedeplantager, nemlig at man centralt i et areal udset til tilplantning indrettede et lille, midlertidigt og ofte inddiget jordstykke til fremelskning af det nødvendige antal planter

Plantetætheden i frøbede er sådan, at planterne for en del arters vedkommende omplantes til prikbejde, når de er én til to sæsoner gamle. Det sker med den viste selvkørende priklemaskine.

til et givet areal. Efter tilendebragt tilplantning forlod man planteskolen, og en ny oprettedes til det næste plantagestykke.

Fra 1925 til 1961 blev arbejdet i vid udstrækning udført af plantørparret Margrethe og Jørgen Madsen, der var ansat af Aktieselskabet. Som en del af deres aflønning indgik en andel af det overskud, planteskolen kunne yde. Fra 1961 blev der indgået en forvaltningsaftale med Hedeselskabet, og interessen for planteskolen blev prioriteret så højt, at man besluttede, at den nye skovfogedbolig skulle placeres i Plantagens sydøstlige hjørne for at være tæt på planteskolen.

Indtil i tresserne var der mindre planteskoler 4 forskellige steder - i afdelingerne 1, 2, 10 og 11, hvor vanding ikke var mulig. Placering af planteskolearealerne og tjenestejorderne gennem tiderne fremgår af et kort andetsteds i bogen.

Herefter blev produktionen samlet på et ca. 1,5 ha stort areal nord for Plantørgården, hvor der blev etableret vandingsanlæg. Det var en absolut forudsætning for at kunne avle konkurrencedygtige planter. Vandingsanlægget skulle ikke blot vande planterne i tørre perioder, men også reducere risikoen for frostskafer efter nattefrost i maj og juni. Det sidste var ikke mindst vigtigt, idet Sønder Omme Plantage ligger på en egn, der er stærkt udsat for nattefrost helt frem til Sct. Hans. Denne frostrisiko er absolut en af minimumsfaktorerne for planteskolens drift.

Arealet er senere blevet udvidet med 0,4 ha og sidst er en nordmannsgrankultur på 0,3 ha blevet inddraget, så det indhegnede planteskoleareal er nu på 2,2 ha.

Træartsvalget har i de første mange år været begrænset til bjergfyr, fransk fyr, skovfyr, rødgran og hvidgran. Senere er sitka, japansk lærk, hybridlærk, douglas, omorika, grandis, nordmannsgran og nobilis kommet til. Contortafyr var også meget anvendt i en årrække, men plantes kun i begrænset omfang i dag p.g.a. dens ringe stormfasthed.

Efterhånden holdt også løvtræerne deres indtog, sådan at der i dag avles rødell, dunbirk, vortebirk, eg og bøg samt en lang række blomstrende buske såsom bærmispel, sargentsæble, syren, rugosaroser m.fl.

Markedet for løvtræ er radikalt ændret, idet tilskudsordningerne tilgodeser ønsket om større løvtræandel i plantagerne. Skovarealet i Danmark ønskes fordoblet i løbet af de næste 75 år, så en skovrejsning med tilplantning af agermarker er i gang. Tilskuddets størrelse afhænger af løvtræandelen. Jo mere løvtræ, jo større tilskud, så i 100 året tegner afsætningen af planter godt ikke blot for løvtræ, men også nåletræ.

Vore firbenede venner, rådyrene og harerne, er imidlertid glade for at æde top-skud af små planter, så med den stigende produktion af løvtræ har indhegning været nødvendig.

For at reducere risikoen for jordtræthed ved at drive planteskole på det samme areal gennem mange år har det været vigtigt at have mellem-

Frøbede overdækket med plastnet. Jordens ringe vandholdende evne og stærke tendens til ophedning og afkøling stiller krav om overdekning af frøbede. I baggrunden ser man det automatiske vandingsystem i funktion – det blev anlagt foråret 1999.

afgrøder af gul lupin, der efter endt blomstring, som regel i september, er blev fræset ned, således at jorden er blevet tilført hele afgrøden som en værdifuld biomasse. De fleste nåletræsplanter er solgt som 4-årige eller sagt i plantesprog 2/2, dvs. efter 2 år i frøbed har udprikling fundet sted, og her har planterne så udviklet sig de næste 2 år. Det har derfor været muligt at så lupiner hvert tredje år, når den pågældende afgrøde er blevet taget op.

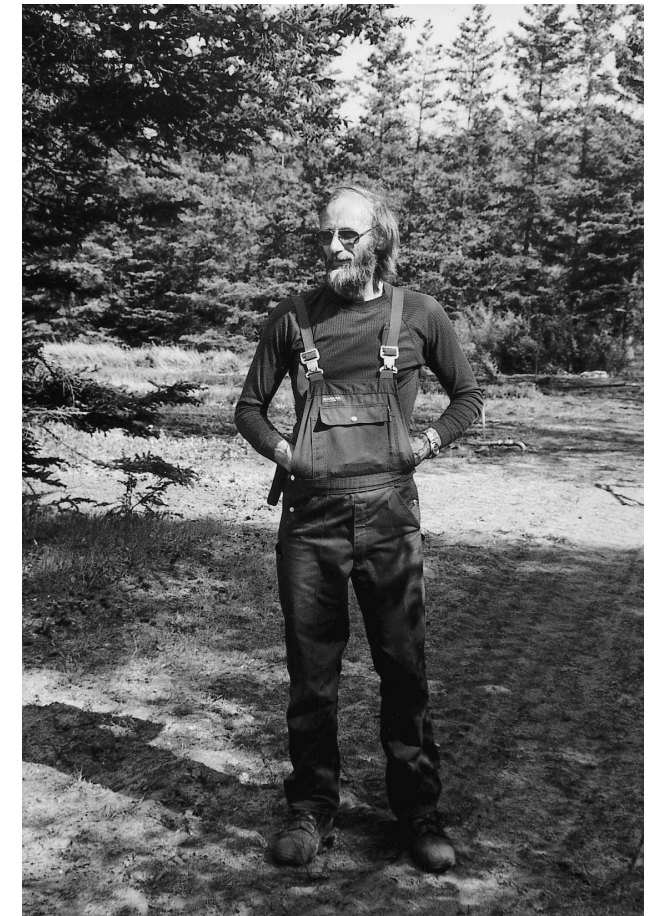
Priklingen blev i mange år udført manuelt med anvendelse af prikkebræt i render opstukket med spade. Senere gjorde man brug af kilespade, der frembragte en rille, hvor de små frøbedsplanter blev sat. I dag foregår priklingen maskinelt med en selvkørende priklemaskine, der betjenes af 4 personer, således at priklingen udføres i bede med 4 rækker. Herved lettes den senere renholdelse, der foretages med traktortrukken renser, der renser hele bedet.

Priklingen udgør en væsentlig del af udgiften, der er forbundet med at producere en plante. Derfor prøver man på at reducere denne udgift ved at så frøene på større afstand i frøbedene, således at de får bedre plads til at udvikle sig så godt, at de kan plantes ud på voksestedet direkte fra

frøbedet. Prikling af løvtræ sker således i begrænset omfang. Det samme er tilfældet med lærk, douglas, nobilis og i nogen grad også skovfyr, medens det stadig kræver prikling at lave gode rødgran, sitka, omorika og nordmannsgran.

En opgørelse over salgbare planter i perioden 1991 til 1999 viser en gennemsnitlig årlig produktion på ca. 190.000 planter fordelt på 175.000 nåletræer og 15.000 løvtræer. Denne produktion forventes forøget i de kommende år, navnlig forventes en væsentlig stigning i løvtræsandelen.

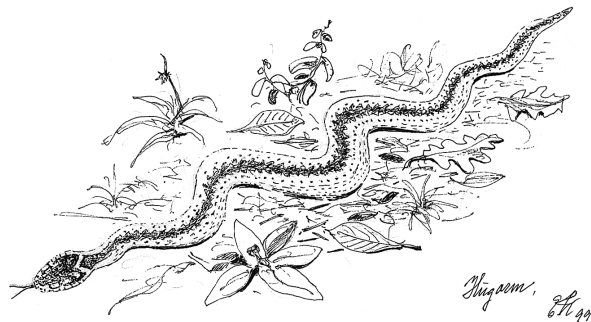
I foråret 1999 blev et nyt vandingsanlæg med stationære strenge anlagt, således at hele planteskolens areal kan vandes på én gang. Man undgår herved arbejdstid til flytning af rørene. Anlægget er forsynet med flere sprinklere end det gamle og med mindre dysser, der giver en bedre fordeling af vandet, og endvidere er det forsynet med automatik, der gør

Planteskolens uundværlige daglige medarbejder, Kaj Mikkelsen, som har været ansat i Plantagen siden 1970.

det muligt at iværksætte vanding på et ønsket tidspunkt. Dette er af stor betydning, således at man i perioder med risiko for forårsnattefrost kan vande præventivt for at forhindre frostskafer.

Planteskolen er således godt rustet til at forøge produktionen og få andel i det stigende forbrug af planter, som de kommende år vil bringe – der tænkes på skovrejsning, miljøplantning og på kort sigt tilplantning efter stormfaldet vinteren 1999-2000.

Først i Danmark med energiflis

v/ Henning Hvid Kristiansen

Da den første driftsplan blev udarbejdet i 1967 viste arealopgørelsen, at 102 ha bjergfyr endnu ikke var forynget. I blanding med rødgran var der 168 ha og i blanding med navnlig skovfyr var der 78 ha. Bjergfyrren har altså spillet en meget væsentlig rolle ved tilplantning som forkultur og hjælpetræ.

Størstedelen af de rene bjergfyrbevoksninger var anlagt umiddelbart efter 2. verdenskrig fra 1945 til 1948. Problemet var nu at få udnyttet disse bevoksninger og konverteret til mere værdifulde træarter. Omkring 1980 var en stor del af bjergfyrrene i opløsning og kunne kun udnyttes til spånpladetræ og brænde.

Salgsprisen for disse effekter kunne for mange bevoksningers vedkommende ikke dække udgifterne til skovning og udkørsel og altså slet ikke dække de følgende kulturudgifter til genplantning.

Resultatet var, at man lod langt de fleste bevoksninger stå urørte, en uholdbar løsning.

Flisning af bjergfyr med manuelt madet flishugger.

En helt ny udvikling begynder da at tage form i begyndelsen af firserne, nemlig produktion af træflis til energiformål. Det var intet mindre end en revolution. En ufattelig tanke, at vi nu stod overfor at kunne udnytte de hensygnende ca. 40-årige bjergfyr.

Når vi i Sønder Omme Plantage var med fra den første begyndelse skyldtes det, at vi fik afsætningsmuligheder til Statsfængslet ved Sønder Omme. Her havde opvarmningen hidtil fundet sted med olie, men da man havde en overskudsproduktion af halm fra fængslets landbrug og mulighed for udnyttelse af træet fra fængslets egne plantager besluttede man i 1979 at investere i et nyt fyringsanlæg til flis og halm.

Al begyndelse er svær, og det var denne naturligvis også.

Fældningen af bjergfyrrerne blev foretaget manuelt med motorsav. Denne blev udført et halvt til et år før flisningen fandt sted, således at de fældede træer kunne for tørre. Det var af stor betydning, at vandindholdet i flisen var så lav som muligt af hensyn til forbrændingen. Der var også en økonomisk gevinst ved at levere en så god kvalitet som muligt, idet prisen, der betaltes, var beregnet på grundlag af vægt og vandindhold.

Flisningen blev udført med en flishugger, der var monteret bag på en landbrugstraktor, og indmadningen i huggeren skete manuelt. Det var derfor vigtigt, at bjergfyrrerne var skåret helt frie af stødene og retningsbestemt fældede. Fra huggeren førtes flisen over traktoren hen i en højtipvogn, der var spændt foran traktoren, idet denne kørte baglæns til de fældede fyr. Flisningen fandt sted på entreprenørbasis til en forud aftalt pris pr. rm. Største parten af den flis, der blev solgt til Statsfængslet, læssedes fra højtipvognen i containere, der med lastbil blev leveret direkte til fængslet.

For at levere flisen så tør som muligt lagde vi periodisk flisen i depoter. Oplevede vi f.eks. en tør sensommer, kunne det være en fordel at udføre flisningen på denne årstid og lægge på lager, så vi kunne forsyne fængslet med flis af god kvalitet, når det våde vejr satte ind.

Disse depoter blev lagt i ca. 5 m's højde, således at de i tværsnit dannede en ligebeinet trekant. Det var vigtigt, at stakkene af hensyn til fortsat udtørring var af denne størrelse. Til sidst blev de tildækket med plastik, og for at skabe ventilation og bortledning af de vanddampe, der dannedes som følge af den opvarmning, der fandt sted, blev der placeret et PWC rør i toppen af depotet. For at plastikken ikke skulle rives i stykker af blæsten sluttede tildækningen med, at der over plastikken blev lagt et fiskenet.

Det var også meget spændende at arbejde med disse depoter. Var de etableret under gunstige forhold, kunne denne udtørring, der fandt sted i stakkene, give flis af fremragende kvalitet, hvor kun den allerøverste trekant og en rand langs siderne var fugtige som følge af varmeudviklingen. Det var derfor altid spændende at få de første måleresultater, når

*Skovfoged Hvid Kristiansen ved en stor dyng overdækket flis.
Ca. 2000 rummeter.*

levering begyndte fra et nyt depot. Var flisen af lav fugtighed var belønningen høj afregningspris.

Hugningen var i de første år et problem sammenlignet med nutidens flisning, idet flisen var uensartet og ofte var der såkaldte stikkere, stammedele op til 30 cm's længde, der var gået på tværs af knivene, som så kunne give stop ved den automatiske indmadning i fyret.

Takket være flisen er der i dag kun ca. 20 ha gl. bjergfyr tilbage. Ca. 100 ha er konverteret til værdifulde træarter, navnlig sitka, skovfyr og lærk, men også rødgran. Uden flisen ville det økonomiske have været uoverkommeligt for Sønder Omme Plantage at skabe denne værdifulde fornyelse. Huskes skal det også, at mange tyndinger i navnlig rødgran er blevet udført uden udgift takket være udnyttelsen til flis. Først i firserne var der et stort tyndingsefterslæb. Pga. lave priser på cellulosetræ var det vanskeligt at foretage tyndinger uden udgift. Følgen var, at arbejdet ikke blev udført i det omfang, det var nødvendigt for at opnå maksimal tilvækst. Også kom flisen altså til hjælp med de første tyndinger.

I 100 året for Plantagens stiftelse flises der stadig, nu med store specialbyggede maskiner, der under gunstige forhold kan producere op til

100 m i timen. En væsentlig del af råtræet til flis kommer i dag fra contorta bevoksninger, idet flisen giver den bedste økonomiske udnyttelse. På grund af contortaens ringe rodudvikling forynges disse bevoksninger ikke ved skærmstilling, men oftest ved afdrifter i smalle striber. Her kommer maskinernes kapacitet til deres rette udnyttelse, idet der i gode bevoksninger kan være op til 400-500 m pr. ha, således at dækningsbidraget ved flisproduktionen kan dække udgiften til den efterfølgende kultur.

Flisen har spillet en meget værdifuld rolle i driften af vore hedeplantager. Lad os derfor håbe, at det også i fremtiden må blive muligt at afsætte flis til fyringsformål i et sådant omfang og til sådanne priser, at tyndinger kan udføres betids og dårlige bevoksninger konverteres til mere værdifulde træarter.

Stormfaldet vinteren 1999 / 2000

v/ Finn A. Jensen

I relation til forholdene kloden rundt optræder der under danske himmelstrøg kun få naturkatastrofer og da i mindre omfang. En undtagelse er orkanen, der d. 3.-4. december 1999 hærgede især den sydlige del af Danmark. Den blev betegnet århundredets værste orkan, og med vindstød på op til 50 m/sek. anrettede den massive ødelæggelser på bygninger og skove. Stormfaldet i Danmark er opgjort til 3,6 mill.m³ råtræ.

For skovenes vedkommende var den største ulykke dog nok, at der tre uger senere, nemlig i juledagene, kom en orkan over Sydtykland og Frankrig, og den væltede ikke mindre end 170 mill.m³. Det deraf følgende pres på råtræmarkedets priser medførte, at selv afdriftsmodne bevoksninger af nåletræ i Danmark næppe kunne indbringe et positivt dækningsbidrag. Som om det ikke var nok, indtraf d. 29.-30. januar 2000 endnu et stormfald i Danmark, men denne gang kun på ca. 250 t.m³.

Billede af afd. 21 forberedt med hugst til skærmstilling. Billedet er taget primo maj, altså 7 måneder før stormfaldet d. 3. december 1999. Skovfoged Marius-Ole Sørensen.

Til trods for, at Sønder Omme Plantage befandt sig i den nordligste udkant af december-orkanens bælte, væltede der 4-5 års normal hugst, nemlig 20.000-25.000 m³, fordelt på ca. 150 ha fladeflad og ca. 50 ha med væsentligt spredt fald. Orkanen anrettede langt den største skade i den del af Plantagen, der ligger øst for Juellingsholmvejen, fordi Plantagens gamle bevoksninger fortrinsvist fandtes dér.

Afdelingerne 21, 22 og 25 med rødgran fra ca. 1910 samt afdelingerne 26 og 27 med rødgran, sitkagran og lærk fra ca. 1935 væltede totalt, så man efter oprydningen skuer ud over en samlet kulturflade på ca. 75 ha. Da orkanen kom, var en del af bevoksningerne allerede underplantet med løvtræbælter og afløsende nåleskov. På generalforsamlingens ekskursion d. 25. maj 2000 kunne man på underplantningen desværre se betydelige frostskafer som følge af nattefrost få dage før, idet beskyttelse fra skærmen nu var borte.

I følgende afdelinger anrettedes stor skade: 35, 44, 46, 50 og 53.

De økonomiske tab konstateredes meget betydelige, idet markedspriserne på råtræ faldt så markant som nævnt ovenfor. Prisfaldet på råtræ

på 25 % og samtidig forringet sortimentsfordeling svarer stort set til det normale dækningsbidrag før stormfaldet på 70-80 kr. pr. m³. For Sønder Omme Plantage er der således tale om, at den i de nærmeste år vil savne en nettoindtægt på skønsvist 1.5 mill.kr.

I medfør af det usædvanligt store stormfald d. 3. december 1999 har folketingen d. 17. maj 2000 vedtaget "Lov om stormflod og stormfald", i henhold til hvilken der kan udbetales erstatning til stormfaldsramte skove, dog alene til private og fredskovspligtige skove, og kun såfremt skovejeren tegner en særlig stormfaldsforsikring, der p.t. vurderes at ville koste 35 kr. pr. ha årligt i mindst 15 år.

De tilskudssatser, der gælder for stormfaldet vinteren 1999/2000, omfatter dels 1. rate på 10.000 kr. pr. ha til delvis dækning af oprydningsomkostninger som følge af stormfaldet dels 2. rate til delvis dækning af mer-omkostninger ved anlæg af skov, der er mere vindstabil end en ren rødgranbevoksning: 5-17.000 kr. pr. ha for nåleskov og 12-22.000 kr. pr. ha for løvskov. Satserne her omfatter kun magre jorder.

Sønder Omme Plantage vil skønsvist kunne modtage et tilskud på op til 150 ha af en sådan størrelse, at Plantagens egenomkostning til gentil-

Kig ud over en del af den ca. 75 ha store kulturflade, som orkanen d. 3. december 1999 forårsagede. Billedet er taget i juni måned kort efter opskovningens afslutning.

En af Hedeselskabets skovningsmaskiner er i afd. 50 i færd med oparbejdning af stormfaldet fra d. 3. december 1999.

plantning andrager skønsvist 0-3.000 kr. pr. ha. Plantagens samlede tab skønnes således til 1.5 mill.kr. i indtægtstab samt 0,6 mill.kr. til gentilplantning og følgeomkostninger vedr. vedligeholdelse af veje og pleje af kulturer. Forudsætning for at modtage tilskud er tegning af forsikring, der mindst beløber sig til 25.000 kr. årligt.

Stormfald er desværre et velkendt fænomen for skovbrugserhvervet i Danmark, og det er nåletræskovene, der har lidt størst overlast.

Det har flere naturlige forklaringer. For det første indtræffer stormene i Danmark næsten altid i månederne december, januar og februar, hvor løvtræerne står uden blade og derfor lettere lader vinden passere gennem kronerne, end det er tilfældet for de stedsegrønne nåletræer – nåletræet lærk udgør en positiv undtagelse ved netop at kaste nålene om vinteren, og lærk viser sig da også udpræget vindstærk.

For det andet består nåleskovene i stort omfang af rødgran, der med et overfladisk rodnet ikke er modstandsdygtige over for storm.

Stormfald 1981 i afld. 5, en bevoksning af yngre murrayanafyr, der havde udviklet sig usædvanlig ret og slankt.

Endelig for det tredje har nåleskovsandelen ud af det samlede skovareal været stærkt stigende fra slutningen af 1800-tallet til 2000 især som følge af de store vestjyske plantageanlæg, og dét medfører stor overvægt af nåletræ i stormfaldsstatistikkerne.

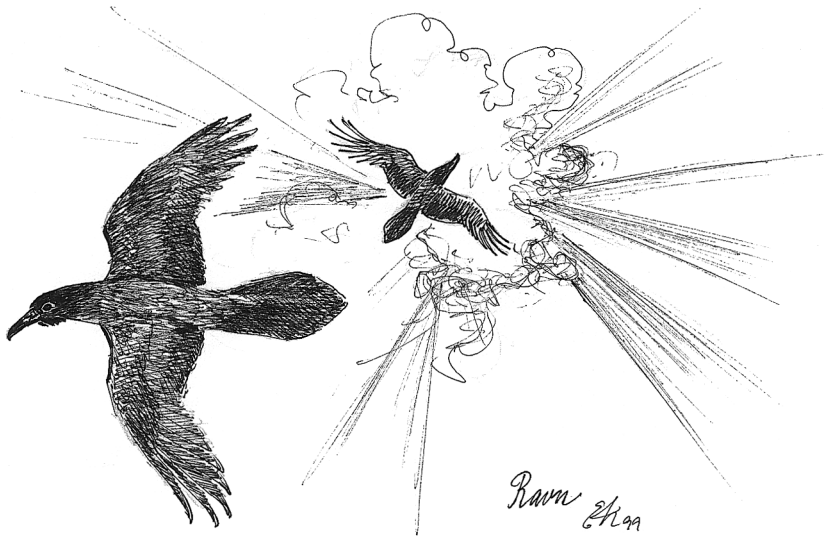
Andel af bevokset skovareal

År	% løv	% nål
1907	45	55
1965	36	64
1990	22	78

For Sønder Omme Plantage gælder, at bevoksningshøjden først har været kritisk i henseende til stormfaldsrisiko gennem de seneste ca. 30 år. De rigtig store stormfald i Danmark i 1967 og 1981 medførte således ikke større stormfald i Plantagen:

1967-stormen gav ikke anledning til særlige bemærkninger i protokollen.

1981-stormens omfang androg kun ca. 1.500 m³, og protokollen anfører fra et bestyrelsesmøde udramatisk, at "... skovfogeden redegjorde for stormfaldet."

Plantagens økonomi

v/ Jes Chr. Langager

Ifølge A/S Sønder Omme Plantages vedtægter er formålet med selskabets virke: drift af Sønder Omme Plantage og dermed beslægtet virksomhed. Altså en meget overordnet formulering. Det har imidlertid gennem alle de første 100 år af plantagens levetid været de forskellige bestyrelses politik, at det årlige overskud skulle bruges til tilplantning og fornyelse af plantagen. At der var overskud hertil skyldes især:

- @ Hedeselskabets effektive drift af plantagen.
- @ Man har ikke stiftet gæld.
- @ Der har aldrig været udbetalt udbytte.
- @ Bestyrelsen, direktion og funktionærer er ulønnede.

I 1980'erne var overskuddene endog så store, at man herudover kunne samle en million kroner, som blev investeret i værdipapirer til dårligere tider, som desværre oprandt allerede med vinterstormene 1999-2000, og som Sønder Omme Plantage således har mulighed for at slippe økonomisk helskindet fra. I skrivende stund har man imidlertid intet overblik over, hvilke konsekvenser orkanen har for Sønder Omme Plantage i særdeleshed og det ramte danske skovbrug i almindelighed. Hvad koster oprydningen efter stormen og reparationen af skovvejene? Hvilke priser kan vi opnå for alt det væltede træ i et oversvømmet marked? Hvad koster gentilplantningen og hvordan virker regeringens stormfaldspakke i den forbindelse? Alt sammen spørgsmål som forhåbentlig er afklarede, når Plantagens 100 års dag oprinder, men som her i sommeren 2000 er uvisse, så et bud på A/S Sønder Omme Plantages status i jubilæumsåret vil være svært at give nu.

I de første år efter aktieselskabets oprettelse betaltes tilplantningen af aktiekapitalens midler og de efterhånden store statstilskud, der gennem Hedeselskabet tilfaldt Plantagen. Som denne groede til, faldt tilskuddene bort, og indtægterne fra skovdriften begyndte at give overskud til videre tilplantning og senere genplantning efter de første kulturer. I begyndelsen var det naturligt træeffekter, der solgtes, men senere kom flisningen til på et heldigt tidspunkt, hvor man netop stod for rydning af store arealer af gammel bjergfyr, som kun var brugbar til flis og ellers blot omkostningskrævende at fjerne.

Gennem årene har Planteskolen også været et godt overskudsgi-vende aktiv med afsætning til såvel vor egen plantage som fremmede. Nævnes bør også salget af pyntegrønt.

Naturnær skovdrift i praksis - her gammel skov-
fyr som skærm for ung kultur af sitkagran.

I slutningen af 1900-tallet har træpriserne været for nedadgående, og det store udbud af træeffekter og flis efter stormfaldet i 1999 har ikke gjort tingene bedre. Det er derfor glædeligt, at jagtlejepriserne er gået den anden vej, så der i dag er et pænt tilskud til fornyelsen af plantagen gennem jagtlejen.

Vort omliggende samfund ønsker at blande sig mere og mere i de private skoves forhold. Som vor miljøminister, Svend Auken, udtrykker det, så er den grundlovssikrede private ejendomsrets ukrænkelighed i dag underlagt befolkningens demokratiske ret til naturen. Det giver sig i dag bl.a. udtryk ved, at der ønskes et mere varieret og stabilt skovbillede i Danmark. Man vil altså væk fra de kendte monokulturer med rødgran i snorlige rækker, og for at opnå dette giver man tilskud til plantning af den ønskede fremtidige skov med bl.a. stor iblanding af løvtræer også på vore lette jorder. Dette er klart mindre rentabel skovdrift for vor plantages vedkommende, derfor statstilskuddene.

Konklusionen på alt dette her omtalte, stormfald, lave træpriser, statstilskud, naturnær skov, det offentliges indblanding, må være, at vi står i en brydningstid efter mange års rolig udvikling også på det økonomiske område for aktieselskabet. Bestyrelsen op til jubilæumsåret føler sig imidlertid rustet til at takle de problemer, der måtte komme, og som nævnt har vor virksomhed en økonomisk god udgangsposition i en tid med brug for en sund økonomi. Et bud på hvor meget 1999-orkanen vil betyde økonomisk for A/S Sønder Omme Plantage kan læses i afsnittet "Stormfaldet vinteren 1999 / 2000".

Tanker om Plantagen de næste 25 år

v/ Finn A. Jensen

Bevoksninger af rødgran i Sønder Omme Plantage plantet 1910-20 har først nu opnået en hugstmoden dimension - sagt på en anden måde er en trægeneration 80-90 år. En 25 års periode udgør altså kun mellem en tredjedel og en fjerdedel af bevoksningens liv. Det viser den naturlige sindighed, der råder i den enkelte bevoksnings udvikling, og samtidig illustrerer det begrænsningerne for at gennemføre større driftsomlægninger af Plantagen som helhed inden for korte åremål.

En undtagelse fra disse begrænsninger er stormfaldet vinteren 1999/2000, der rummer potentiel mulighed for at ændre kraftigt på skovopbygningen – men de økonomiske og dyrkningsmæssige vilkår tvinger imidlertid til billige og simple løsninger.

Det ligger lige for at vurdere, hvorvidt dette for skoven så karakteristiske 'adstadige tempo' også vil være gældende de næste 25 år, idet den teknologiske udvikling modsætningsvist foregår i voldsom hast, og det gælder da ikke mindst det biotekniske område! Imidlertid er spørgsmålet blot ét blandt mange, når tankerne bevæger sig omkring skovbruget som helhed og Sønder Omme Plantage især i de næste 25 år, hvorfor en oversigt over indfaldsvinklerne i denne artikel kan være nyttig.

Samspillet: Skov-Samfund	Sønder Omme Plantage
- Råtræ og energi	- Skovstruktur
- CO ₂ -udslip	- Træartsvalg
- Naturbevaring	- En tur rundt i Plantagen år 2025
- Kulisse for friluftsliv	
- Certificering / miljøstyring	

- Efterfølgende afsnit, der er markeret med en •, rummer mine personlige bud på forhold, der inden for de næste 25 år kan præge danske skove, både i indhold og anvendelse.

Samspillet: Skov-Samfund
Råtræ og energi

Der eksisterer international vilje til og økonomisk mulighed for at transportere alt uden undtagelse rundt på kloden, og det gælder også råtræ - f.eks. fragtes flis fra Chile til Sveriges celluloseindustri.

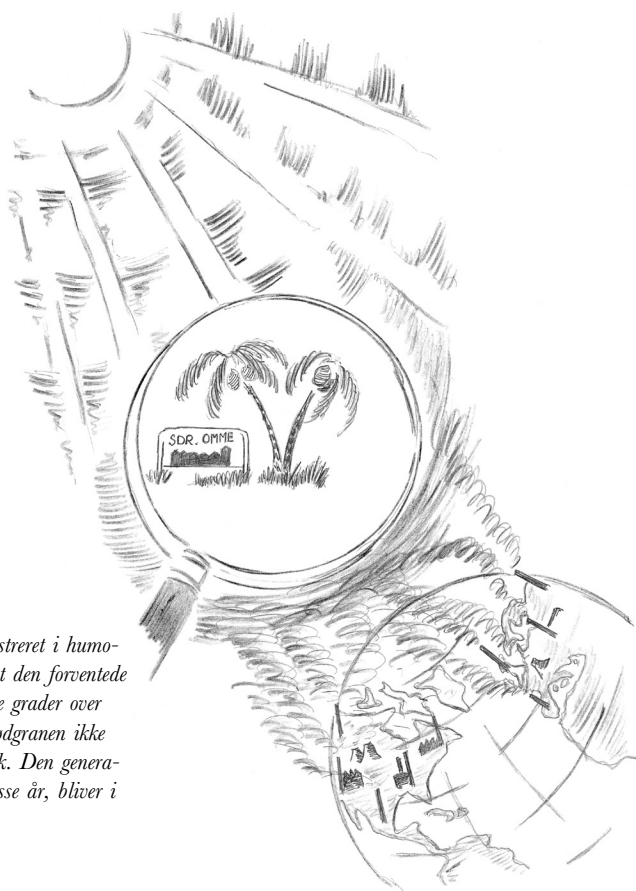
Indtil for få årtier siden var det råtræprodukterne, der bar skovens økonomi oppe. Under dagens prisvilkår på verdensmarkedet giver råtræ generelt kun et mindre bidrag til den enkelte skovs økonomi, især for nåleskoves vedkommende.

Allerede nu anvendes en meget betydelig del af dansk råtræ til energiproduktion, og andelen er stigende. Men endnu er dækningsbidraget til skovejeren nær nul.

- Dersom globaliseringen fortsætter de næste 25 år, må skovbruget imødesee en meget presset økonomi ved produktion af råtræ som massevarer. Naturligvis vil særlige kvalitetsprodukter med egenskaber som f.eks. knastfrihed, farve og smalingethed fortsat være økonomisk attraktive at frembringe.

CO₂-udslip

Skovene søger at drage nytte af, at samfundet omsider har fået øjnene op for den kendsgerning, at træbaseret energi og trævarer er reproducerbare produkter, som oven i købet indgår CO₂-neutralt i verdenshusholdningen.

Den dystre "drivhuseffekt" illustreret i humoristisk streg. Men alvoren er, at den forventede temperaturstigning på tre til fire grader over de næste 100 år bevirker, at rødgranen ikke længere er levedygtig i Danmark. Den generation af rødgran, vi planter i disse år, bliver i så fald den sidste.

- Bestræbelserne for at bremse drivhuseffekten vil præge verdens dagsorden. Træprodukter vil i stigende omfang blive anvendt som råmateriale, men om dette medfører knaphed på træ, og om prisstigning inden for 25 år finder sted, kan ingen udtale sig.

Naturbevaring og kulisse for fritidsliv

Den amerikansk inspirerede "multiple use" - flersidig anvendelse af skov og landskab - vandt i slutningen af 1960'erne betydelig gehør i Europa. Samfundets interesse for skovbrug og for den enkelte skov i Danmark er steget eksplosivt i de seneste 25 år. Typisk er det en interesse, som skovejeren helst så sig fri for, idet den medfører krav og restriktioner.

Det drejer det sig almindeligvis om: alsidigt friluftsliv for publikum, bevaring af naturen og dens diversitet, sikring af kulturlevn, begrænsning af træartsvalget, krav til driftsform o.m.a.

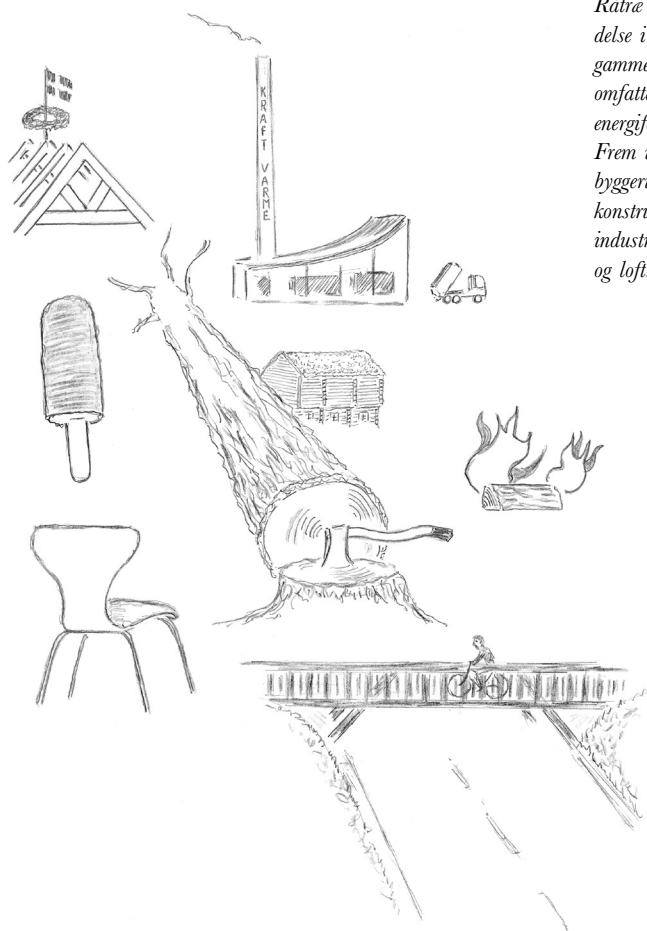
- Samfundets stigende krav om benyttelse af og indflydelse på skovene - både statens og private - tvinger til zoneinddeling af større skove hhv. klassificering af mindre skove i områder hver med sin prioriterede anvendelse. Eksempelvis zoner til produktion af kvalitetsråtræ og pyntegrønt, zoner til varieret friluftsliv og hvor færdsel i bil er tilladt, zoner til naturlig henliggen, zoner udlagt til reguleret skovbebyggelse o.a.

Dette kræver ændring af bl.a. zoneloven og skovloven på essentielle punkter. Skovloven f.eks. skal ændre sit gældende princip om, at flersidig anvendelse skal være mulig på alle dele af skoven.

- Den størstedel af befolkningen, der lever med skovnaturen blot som en søndagskulisse, vil omfatte den med stadig mere romantiske tanker, d.v.s. uden skelen til, om træerne er udvalgt, genmanipuleret e.lign. 'Grønne' holdninger til, at man f.eks. udfaser ikke-hjemmehørende træarter har vigende forståelse i den brede befolkning. Om 25 år benyttes genmodificering i skovtræforædlingen, idet man under anvendelse af nye metoder ikke forurener naturen. Dette forædlede materiale må alene benyttes i særlige zoner, jvf. ovenfor.
- Visse zoner fritages for enhver jordskat som modydelse for de øgede samfundshensyn. Staten sælger nogle skove, men beholder de stærkt publikumbesøgte skove. Skovrejsningerne på agerjord danner flere steder sammenhængende naturparker med reguleret zonerings som nævnt ovenfor, ikke mindst skovbebyggelse.

Certificering / miljøstyring

Det er den internationale påvirkningen af Danmark, der er afgørende for

Råtræ og træprodukter får en stadig stigende anvendelse i industrisamfundet. Billedet viser ikke blot gammelkendte træprodukter, men tillige en meget omfattende nutidig anvendelse af træ, nemlig til energiformål.

Frem i tiden ligger en alsidig anvendelse af træ til byggeri, både i strukturbevaret form – f.eks. bærende konstruktioner og udvendig beklædning – og som industriprodukter – f.eks. OSB-plader til gulv, væg og loft.

nye krav til indhold og struktur i skovene. Via FN udformes der krav til f.eks. bæredygtig skovdrift, biodiversitet, begrænsning af CO₂-udslip m.v., mens grønne organisationer på verdensplan søger at fremme natur og miljø ved at påvirke forhandlere og slutbrugere til at stille særlige miljøkrav til skovejer og skovindustri, dokumenteret med en certificeringsordning.

- Skovene indgår ordinært under en national / international paraply-certificering, der sikrer miljøhensyn og muliggør afsætning af skovenes produkter.
Den enkelte skov udarbejder miljøstyringsregnskab.

Sønder Omme Plantage

I det følgende har jeg forestillet mig, at nogle af de ovenfor nævnte udviklinger sætter deres præg på Sønder Omme Plantage inden for de næste 25 år.

Usikkerheden ved gæt på 25 år frem er åbenbar, men det er nyttigt at tvinge sig til at skue frem, for når et areal plantes til skov, er det disponeret mange år frem.

Skovstruktur og træartsvalg

Man kunne forestille sig, at stormfaldet vinteren 1999/2000 har givet de størst tænkelige muligheder for ændring af skovstrukturen, for der er jo op mod 200 ha, der står over for genopbygning. Det er bare ikke sådan.

I afsnittet om stormfaldet er der gjort rede for det store stormfaldstab. Plantagen har mistet de kommende års hugstindtægter og har endvidere mistet den skovdyrkningsmæssige handlefrihed, fordi skovklimaet er borte. Nedenunder de stormvæltede træer var der allerede plantet mange hektar løvtræbælter, der var tænkt ind i det fremtidige skovbillede, men efter skærmens bortfald er disse kulturers fremtid alvorligt truet.

- I løbet af de næste ca. 5 år genopbygges de stormvæltede arealer. Det allerede påbegyndte net af løvtræbælter bliver fuldført. Nåletrækulturerne anlægges med nåletræarter i gruppevis blanding, og der anlægges kulturer med senere underplantning for øje. Endelig vil frostudsatte arealer blive bestemt til henliggen og selvgroning.
På denne måde tilstræbes variation i skovstrukturen og stabilitet i bevoksningerne til afløsning af den betydelige ensartethed med en enkelt træart, som prægede de stormvæltede bevoksninger.
- Denne variation understøttes af et samarbejde mellem Plantagen og Jagtforeningen om at skabe en vildtvenlig skov – for både det jagtbare vildt og den almindelige fauna. Med henblik på at drive naturnær skovdrift i Plantagen reguleres råvildtbestanden til så lavt et niveau, at indbringelse af løvtræ kan gennemføres uden hegning. Kun zonen med reguleret skovbebyggelse er undtaget fra jagtudøvelse.
- Økonomien vedbliver at være presset, så alle muligheder for både at nedbringe omkostninger og finde nye indtægtsområder bliver gennemarbejdet. A.h.t. afsætningen indgår Plantagen i en miljøcertificeringsordning.

En tur rundt i Plantagen år 2025

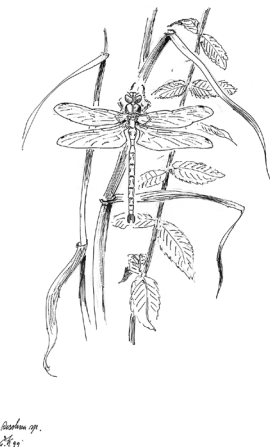
For at levendegøre mit fremtidsperspektiv, tager jeg læseren med på en rundtur i Plantagen og tegner på den måde en skitse af, hvordan jeg

kunne forestille mig, den ser ud år 2025. Jeg forudsætter, at der i 2010 dels finder et mindre stormfald sted, dels at ca. 50 ha skov op ad Heden udlægges som urørt skov.

Turen begynder ved Planteskolen og slutter helt ude mod vest. Der er bagerst i bogen et oversigtskort over Plantagen, og det er sikkert godt at støtte sig til på den tænkte rundtur i Plantagen.

- Planteskolen er i fuld drift og er arealmæssigt udvidet lidt. Der er nu i Plantørgårdens udbygninger indrettet gode drifts- og mandskabsfaciliteter.
- Bevæger man sig ind i midten af Plantagen øst for Juellingsholmvejen, befinder der sig hér ca. 50 ha plantage (afd. 17 og 18) med vellykket nåleskov på 30-45 år med stribevis blanding af rødgran, lærk og sitkagran. Det er en stabil blandingsskov skabt ved underplantning af ældre rødgran. Metoden var en kombination af forsigtig skærm- og kulisseforyngelse, og den strakte sig over ca. 15 år med vellykket afslutning kort før orkanen 1999/2000.
Går man videre mod nordvest, bærer skoven præg af genopbygningen efter stormfaldet 1999/2000, et samlet areal på knapt 75 ha (afd. 20-22 og 25-27). Man kan kende arealet på den udstrakte anvendelse af løvtræbælter langs vejene. Også skovlysningerne er et særkende for arealet, og de opstod ved netop ikke at tilplante hele arealet og for at skabe variation – nogle drives som vildtagre, på andre er der plantet små trægrupper, der med tiden skal blive til markante enkelttræer. Man kan flere steder få et kig ind til mosehullerne. Der er gjort en stor indsats for at holde moseområderne fri for tilgroning og for at pleje småsøerne, så der fortsat er åbent vand.
I denne del af Plantagen ser man på de bedre lokaliteter en del area-ler tilplantet med nobilis til klippegrønt.
- Skovbilledet langs Juellingsholmvejen fik i 1990'erne et flot løft ved anlæg af et gennemgående løvtræbælte. Diverse myndigheder har nu godkendt skovbebyggelseszoner på begge siden af vejen i en dybde på 100 m, men endnu ser man kun få "nybyggerhuse". Statutterne kræver, at husene opføres af træmaterialer og at opvarmningen er baseret på råtræ. Der er ikke tale om standardhuse, men om udvalgte arkitekttegnede træhuse, der gør stedet eftertragtet.
Byggemodning, tilretning af skovstruktur og finansiering sker på Plan-tagens initiativ med forretningsmæssigt sigte.

- Umiddelbart vest for Juellingsholmvejen kommer man gennem ca. 70 ha skov af rødgran på 75-85 år. En langsom naturlig foryngelse sup-pleret med gruppevis indplantning af bøg, ædelgran og douglas har i 15-20 år været i gang på arealet.
I 2010 blev skovbruget udsat for et betydeligt stormfald. Sønder Omme Plantage blev imidlertid ikke synderlig skadet, mest fordi orka-nen i 1999/2000 havde væltet næsten alle de gamle og stormfaldsud-satte bevoksninger. De netop omtalte bevoksninger holdt nogenlunde, og den allerede så småt påbegyndte naturlige foryngelse blev på dét tidspunkt intensiveret.
- Turen afsluttes helt ude i den vestligste del af Plantagen, og hér kan man opleve et større skovstykke, der i nu 15 år har henligget som urørt skov. Det fremtræder med huller fra 2010-stormen og med præg af, at skovnaturen udvikler sig på helt egne vilkår.
En tilskudspulje gjorde det attraktivt for Plantagen at afstå fra al fort-sat skovdrift på dette magre areal.
- Der er adgang for det bilende publikum ad den nordligste vej fra Juellingsholmvejen ind til P-pladsen ved Heden, så der er let adgang til både hedearealet og arealet henlagt til urørt skov.

Kildeangivelser

Hedeselskabets Tidsskrift.

Hedeselskabets distrikts- og fotoarkiv.

»Hedebruget 1906-1931«. Udg. 1931.

»Hedens opdyrkning i Danmark«.

Udg. af Kongenshus Mindepark 1953.

»Det indvundne Danmark«. Hedeselskabet 1866-1914

v/ Fridlev Skrubbeltrang. Udg. af Hedeselskabet 1966. Gyldendal.

»Det flyvende Korps« v/ Hans Sigfred Knudsen.

Udg. af Fællesudvalget for Læplantning 1983.

»Hedens hemmeligheder« v/ Peter Henningsen.

Udg. af Overgaard Bøger 1995.

»Aktieselskabet Sdr. Omme Plantage 1901-1951«

v/ Rasmus Mortensen.

»Sønder Omme Sogn« v/ Ole Dejgaard Pedersen.

Udg. af Grindsted Bogtrykkeri 1970.

Aktieselskabet Sønder Omme Plantages arkiv.

»Sdr. Omme Plantage, Driftsplan 1998-2008«.

Hedeselskabets Arealplanlægning.

Vejle Amts Folkeblad, 18. juli 1950.

Tidsskriftet Dansk Jagt, marts 1991.

Forfatteroplysninger

Gregers Bundesen:

Født: 16. oktober 1921 i Ådum. – Adresse: Fanøvej 13,
7200 Grindsted.

Forstkandidat – Skovrider i Hedeselskabet 1959-83

I A/S Sønder Omme Plantages bestyrelse 1959-83.

Benni Hansen:

Født: 18. maj 1944 i Lejrskov. - Adresse: Teglbakken 35,
8270 Højbjerg.

Statsautoriseret revisor – Formand for Vejle Jagtforening af 1918 fra
1995.

Henning Hvid Kristiansen:

Født: 14. september 1929 i Hørup. – Adresse: Birkeholtvej 44, 7260
Sønder Omme.

Skovtekniker – Skovfoged i Hedeselskabet 1954-1996 – Skovfoged for
Sønder Omme Plantage 1961-97 – I Sønder Omme Plantages besty-
relse fra 1997.

Sonja Hvid Kristiansen:

Født: 11. februar 1941 i Knaplund. – Adresse: Birkeholtvej 44, 7260
Sønder Omme.

Finn A. Jensen:

Født: 7. oktober 1941 i Viborg. – Adresse: Skøn Valborgsvej 12, 7100
Vejle.

Forstkandidat – Skovrider i Hedeselskabet fra 1978 – I A/S Sønder
Omme Plantages bestyrelse fra 1993.

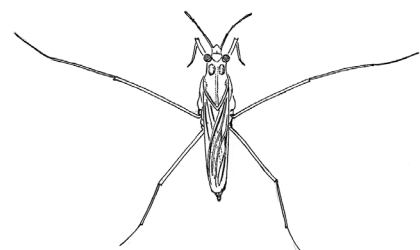
Jes Chr. Langager:

Født: 10. juli 1927 i Vejle. – Adresse: Langagervej 9,
7120 Vejle Øst.

Civiløkonom – Spansk vicekonsul for Vejle og Sønderjyllands amter –
I A/S Sønder Omme Plantages bestyrelse siden 1980 og formand fra
1997.

Bidragydere

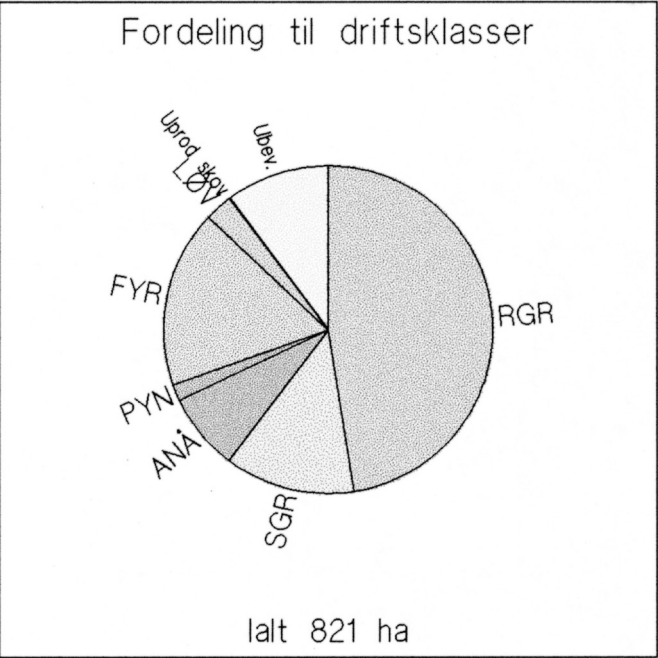
E. M. Dalgas' Mindelegat
Vejle Amt
Grindsted Kommune
Vejle Kommune
Brande Kommune
Børkop Kommune
Egtved Kommune
Hedensted Kommune
Jelling Kommune
Give Kommune
Poul Hansen Entreprenør A/S
Vejle Jagtforening af 1918

Erythraeus laevis, Damselfly (Zygoptera), 15x N. Udgivet af Danmarks Naturhistoriske Museum, 3.9.1977
A. J. Jørgensen

Bilag

Sdr Omme Plantage

Forklaring til bilagene “Fordeling af driftsklasser” og omstående “Aldersklassetabel 1997”

Plantagens totale areal på 821 ha er opdelt i 7 driftsklasser, der benævnes efter hovedanvendelsen. Driftsklasser for bevoksede arealer rummer én eller flere af træarterne:

Driftsklasse		Træart
Benævnelse	% af totalarealet	
RGR	47	Rødgran
SGR	13	Sitkagran
ANÅ (Andet nål)	8	Lærk, Omorika, Grandis, Ædelgran, Douglas
PYN (Pyntegrønt)	2	Nordmannsgran, Nobilis
FYR	17	Skovfyr, Contortafyr, Bjergfyr
LØ	3	Eg, Bøg og andre løvtræarter
Ubevokset og Uproduktiv skov	10	
Totalareal	100	

Arealnr 800112: Sdr. Omme Plantage

ALDERSKLASSETABEL 1997
Driftsklassevis oversigt

anlægs- år	alder f.anl.	D r i f t s k l a s s e						Areal ialt
		Rødgran	Sitka	Andet nål	Pyntegrønt	Fyr	Løvtræ	
1989-	-9	24.33	59.09	30.40	10.58	24.73	8.10	157.23
1979-88	10-19	60.76	15.19	12.14	0.46	11.95	2.98	103.48
1969-78	20-29	14.04	6.45	8.98	1.74	26.99	4.49	62.69
1959-68	30-39	63.28	13.09	1.83	-	17.85	1.30	97.35
1949-58	40-49	58.60	1.71	3.10	-	49.47	4.40	117.28
1939-48	50-59	66.67	3.86	1.00	-	12.41	0.50	84.44
1929-38	60-69	38.34	5.67	5.26	-	-	-	49.27
1919-28	70-79	4.05	0.17	-	-	-	-	4.22
1909-18	80-89	18.37	-	-	-	-	-	18.37
1899-08	90-99	41.80	-	-	-	0.75	-	42.55
Areal ialt		390.24	105.23	62.71	12.78	144.15	21.77	736.88
		Uproduktiv skov						0.59
		Ialt bevokset areal						737.47
		Ubevokset areal						83.87
		Total areal						821.34

Uproduktiv skov		
Anvendelse	Areal	
MLU afdrifter	0.59	
Areal ialt		0.59

Ubevokset	
Anvendelse	Areal
HUS hus og have	1.10
MAR mark	4.24
GRÆ græs	1.42
ENG eng	4.13
MOS mose	10.90
HED hede	21.31
VLB vandløb	0.09
VEJ privat vej	23.74
BRL brandlinie	11.95
PSK planteskole	2.58
UBV diverse ubevokset	2.41
Areal ialt	83.87

